

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

SMERNICE RAZVOJA LOKALNE OSKRBE Z ZELIŠČI ZA OBDOBJE 2016 – 2021

Smernice pripravila:
Alenka Marjetič Žnider
višja svetovalka

Tadeja Kvas Majer
generalna direktorica

Smernice razvoja lokalne oskrbe z zelišči za obdobje 2016 - 2021 je s sklepom št. 330-132/2015/9 z dne 18. avgusta 2016 sprejel minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano mag. Dejan Židan.

KAZALO

0. UVOD	3
1. STANJE NA PODROČJU PRIDELAVE IN TRŽENJA ZELIŠČ	4
1.1. Razvrščanje izdelkov iz zelišč in zakonodajne zahteve	4
1.2. Svetovni in evropski trg z zelišči	7
1.3. Slovenski trg z zelišči	8
1.4. Opredelitev dejavnosti pridelava in nabiranje zelišč	11
2. SWOT ANALIZA SLOVENSKEGA TRGA Z ZELIŠČI	12
3. STRATEŠKI IN RAZVOJNI CILJI TER UKREPI ZA DOSEGO CILJEV	15
3.1. Strateški in razvojni cilji	15
3.2. Ukrepi za doseg ciljev	16
Zakonodajna ureditev področja pridelave, predelave in trženja zelišč	16
Organiziranje pridelovalcev za namen načrtovane pridelave in skupnega trženja zelišč	18
Javna služba za področje pridelave zelišč	19
Proučitev možnosti za uvedbo in uvajanje naročene pridelave zelišč	22
Trajnostna raba virov in sheme kakovosti	23
Večnamenska vloga kmetijstva v povezavi s pridelavo zelišč	24
PRILOGA 1: NAJPOMEMBNEJŠE DRŽAVE UVOZNICE IN IZVOZNICE ZELIŠČ	25
PRILOGA 2: PRIDELAVA ZELIŠČ PO DRŽAVAH ČLANICAH EUROPAM	26
PRILOGA 3: UVOZ IN IZVOZ AROMATIČNIH RASTLIN ZA ZAČIMBE V RS	27
PRILOGA 4: SEZNAM STRATEŠKIH DOKUMENTOV IN ZAKONODAJE, KI UREJA PODROČJE PRIDELAVE, NABIRANJA IN PREDELAVE ZELIŠČ V RS	29
PRILOGA 5: NAVODILA ZA UPRAVNE ENOTE O IZVAJANJU ZAKONODAJE, KI UREJA GOZDOVE, ZA NAMENE IZVAJANJA OSEBNEGA DOPOLNILNEGA DELA	30

0. UVOD

Nabiranje samoniklih zelišč v naravi (v nadaljnjem besedilu: nabiranje zelišč) in pridelava zelišč imata na območju Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: RS) dolgo tradicijo. Obe dejavnosti sta se v preteklosti razvijali in ohranjali predvsem v samostanih, v povezavi z zdravljenjem z zelišči. Še pred osamosvojitvijo je bilo na območju RS razvito nabiranje zelišč, sušenje le-teh in zbiranje posušenih zelišč v okviru odkupnih centrov za potrebe živilske (aromatične rastline) in farmacevtske industrije (zdravilne rastline). Za namene organiziranega odkupa se je razvijala tudi pridelava zelišč. V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja so tako slovenski pridelovalci v kooperaciji s predelovalno industrijo pridelovali ržene rožičke (okoli 3 000 ha), meto, meliso in kamilice (okoli 50 ha) ter baldrijan in ameriški slamnik (okoli 20 ha). S spremembami tehnologije pridobivanja učinkovin rastlinskega izvora in zaradi globalizacije trgovine, sta organiziran odkup v naravi nabranih zelišč in večina organizirane pridelave zelišč v času samostojne države usahnila. Po podatkih zbranih z anketo na Univerzi v Ljubljani, Biotehniški fakulteti (v nadaljnjem besedilu: UL BF), se je 1994 leta v RS zelišča pridelovalo le še na okoli 20 ha. Po letu 2011 se v RS ponovno povečujejo površine na katerih se prideluje zelišča, vendar skupno še zmeraj ostajajo nizke - po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: SURS) se je v letu 2015 zelišča pridelovalo na 75 ha njiv.

Struktura slovenskih kmetij (povprečna velikost v letu 2013 je bila 6,6 ha kmetijskih zemljišč v uporabi, pri čemer je bila povprečna velikost kmetij z njivami in vrtovi 2,5 ha) daje prednost pridelkom in aktivnostim, ki na manjših površinah dajo večji zaslužek od običajnih kultur ali reje. Ena od teh lahko postane tudi pridelava zelišč¹, t.j. zdravilnih rastlin, aromatičnih rastlin in rastlin za posebne surovine (antioksidanti, naravna barvila, naravni insekticidi). Uvajanje pridelave tržno zanimivih zelišč je dolgoročno tudi edini perspektiven način zagotavljanja surovin za potrebe industrije (npr. živilska, farmacevtska, kozmetična, fitofarmaceutska) in galenskih laboratorijev, tako s stališča konkurenčnosti ponudbe kot ohranjanja biološke raznovrstnosti samoniklih zelišč v naravnih rastiščih.

Strokovnjaki so prepričani, da naravne danosti v RS omogočajo pridelavo vsaj dveh tretjin zelišč oz. iz njih pridobljenih učinkovin, ki jih danes uvažamo. V registru flore Slovenije je 3 216 vrst višjih rastlin, od tega je okoli 12 % takih, ki jih bolj ali manj pogosto uporabljamo kot zdravilne in aromatične rastline. Tudi raznolikost klimatskih območij omogoča pridelavo visokogorskih, nižinskih, močvirskih in submediteranskih rastlin.² Zaradi strukture kmetij in višjih stroškov delovne sile je slovenska pridelava zelišč težko cenovno konkurenčna pridelavi obsega, ki predstavlja uvoz v Evropsko unijo (v nadaljnjem besedilu: EU) in tudi evropskim pridelovalcem, kjer ima pridelava zelišč dolgo tradicijo, je praviloma strojna in na večjih njivskih površinah. Nadaljnji razvoj slovenske pridelave zelišč je zato smiselno razvijati v smeri visoko diferencirane ponudbe, pri čemer naj diferenciacijo predstavlja visoka kakovost surovine in ekološka pridelava ter družbeni učinki, ki jih pridelava zelišč prinaša v povezavi z ohranjanjem kulturne krajine in poseljenosti podeželja, turizmom ter socialnim podjetništvom, tako s stališča ekološke pridelave kot vključevanja ranljivih skupin prebivalstva (t.i. večnamenska vloga kmetijstva). Pomembna primerjalna prednost za pridelavo zelišč v RS je ekološka neoporečnost mnogih površin primernih za pridelavo (vodovarstvena območja, območja Natura 2000, območja z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami), prisotnost uporabniške industrije (predvsem živilske in farmacevtske), mreža galenskih laboratorijev, organiziranih v okviru lekarn ter zvestoba slovenskih potrošnikov slovenskim proizvodom.

Ključni strateški dokument na področju kmetijstva v RS je Strategija za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 (v nadaljnjem besedilu: Strategija), ki je izvedbeni dokument Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 »Zagotovimo si hrano za jutri« (Uradni list RS, št. 25/11), (v nadaljnjem besedilu: Resolucija) in predvideva mehanizme ter instrumente za doseganje strateških ciljev slovenskega kmetijstva in proizvodnje hrane, zastavljenih v Resoluciji.

V okviru Strategije je pridelava zelišč uvrščena v kmetijsko panogo vrtnarstvo, poleg zelenjadnic, okrasnih rastlin in gob, za katero so bili sprejeti skupni strateški in razvojni cilji, ki veljajo kot izhodišča

¹ Za namene teh Smernic so zelišča vse rastline (zeljate rastline, grmi in drevesa), oz. njihovi uporabni deli, ki se uporabljajo sveži ali posušeni in ki vplivajo na zdravje ter počutje človeka in živali, se uporabljajo za boljši okus in vonj hrane in za uporabo v kozmetiki, parfumeriji, v industriji pijač, barvil, aditivov in insekticidov (Wagner, Pridelovanje zelišč, 1997).

² Rode Janko, Matej Knapič, Namakanje zelišč, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2006;
http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/publikacije/publikacije/Namakanje/8_Namakanje_zelisc.pdf

pri pripravi teh Smernic razvoja lokalne oskrbe z zelišči za obdobje 2016 - 2021 (v nadaljnjem besedilu: Smernice).

Strategija že vključuje kratek pregled stanja v pridelavi zelišč, analizo prednosti in slabosti ter priložnosti in nevarnosti (v nadaljnjem besedilu: SWOT analiza) za panogo vrtnarstvo, strateške in razvojne cilje za panogo vrtnarstvo ter usmeritve oziroma ukrepe za doseganje strateških in razvojnih ciljev v vrtnarstvu. S specifično problematiko je pridelava zelišč posebej izpostavljena.

V Strategiji opredeljeni pomembnejši vzroki, ki zavirajo razvoj pridelave zelišč so: manjkajoča oz. razpršena zakonodajna ureditev v povezavi s pridelavo zelišč, ki jo ureja več vladnih resorjev; majhen obseg pridelave in nepovezanost pridelovalcev zelišč; neurejenost odkupa, skladiščenja, sušenja, priprave in predelave; neurejenost kontrole kakovosti zelišč in izostanek specialističnega svetovanja za področje pridelave zelišč.

Smernice so pripravljene na pobudo nevladnih organizacij, ki predstavljajo pridelovalce zelišč, z namenom:

- podrobnejšega pregleda stanja na področju pridelave in trženja zelišč v svetu, EU in RS;
- priprave podrobnejše SWOT analize slovenskega trga z zelišči;
- podrobnejše opredelitve strateških in razvojnih ciljev za pridelavo zelišč do 2021, ukrepov za doseg zastavljenih strateških in razvojnih ciljev ter nosilcev za pripravo oz. izvedbo ukrepa.

1. STANJE NA PODROČJU PRIDELAVE IN TRŽENJA ZELIŠČ

Pridelava zelišč je na globalnem trgu pomembna kmetijska panoga. Povpraševanje po pridelanih zeliščih na globalnem trgu raste, saj le pridelava omogoča predvidljivo količino in kakovost surovine tako za živilsko kot tudi neživilsko industrijo. Le s pridelavo je mogoče vzpostaviti popolno sledljivost surovine (količinsko in kakovostno), od semena do pridelka.

Uvajanje pridelave zelišč je pomembno tudi s stališča ohranjanja naravnih rastišč samoniklih zelišč in s tem ohranjanja biološke raznovrstnosti. Preveliko povpraševanje po določenih zeliščih lahko vodi v nekontrolirano, prekomerno nabiranje le-teh, zaradi česar so naravna rastišča ogrožena. Samonikla zelišča iz naravnih rastišč so namreč lahko tudi izvorni material za raziskave in žlahtnjenje za razvoj sort primernih za pridelavo.

1.1. Razvrščanje izdelkov iz zelišč in zakonodajne zahteve

Izdelki iz zelišč se v skladu z definicijami, ki jih ureja zakonodaja, razvrščajo v različne kategorije: zdravila, živila, vključno s prehranskimi dopolnili, kozmetične proizvode ter pesticide (fitofarmaceutvska sredstva, biocidni proizvodi) in osnovne snovi za varstvo rastlin. Za proizvodnjo, promet in trženje posameznih kategorij izdelkov iz zelišč je potrebno upoštevati zakonodajo za posamezno vrsto izdelka. V primeru proizvodnje zdravil rastlinskega izvora zakonodaja, ki ureja zdravila, neposredno posega tudi v postopke pridelave, nabiranja in primarne obdelave zdravilnih rastlin.

Pri izdelkih iz zelišč pogosto obstaja dvom, ali se uvrščajo med zdravila, živila, prehranska dopolnila ali kozmetične proizvode. Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke (v nadaljnjem besedilu: JAZMP), ki je organ pristojen za zdravila, je oktobra 2014 izdala Smernice za opredelitev izdelkov, ki lahko hkrati sodijo v opredelitev zdravila in izdelka, ki je predmet drugih predpisov za uporabo pri ljudeh³ (v nadaljnjem besedilu: Smernice za opredelitev zdravil), del katerih je tudi seznam rastlin in razvrstitev v kategorije⁴⁵. Smernice za opredelitev zdravil so, poleg meril, ki jih opredeljuje zakon, ki ureja zdravila, strokovno vodilo JAZMP za opredelitev izdelkov, za katere obstaja dvom, ali se uvrščajo med zdravila ali v druge navedene skupine izdelkov. So tudi v pomoč inšpekcijam pri obravnavi tovrstnih izdelkov ter v pomoč pravnim in fizičnim osebam, ki opravljajo

³ http://www.jazmp.si/fileadmin/datoteka/dokumenti/SRZH/Opredelitev_izdelkov/smernice-nacionalne.pdf

⁴ http://www.jazmp.si/fileadmin/datoteka/dokumenti/SRZH/Opredelitev_izdelkov/opredelitev-izdelkov-rastline.pdf

⁵ (H) rastline, ki se lahko uporabljajo tudi v živilih, če so izpolnjeni vsi pogoji zakonodaje o živilih; (Z) rastline, ki se praviloma uporabljajo v zdravilih, ki se izdajajo brez recepta; (ZR) rastline, ki se praviloma uporabljajo v zdravilih, ki se izdajajo le na recept; (ND) rastline, katerih uporaba ni dovoljena

dejavnosti proizvodnje ali prometa z izdelki iz zelišč, glede opredelitve izdelkov in posledično glede zahtev za njihovo proizvodnjo, promet in trženje.

Za zdravila, vključno s (tradicionalnimi) zdravili rastlinskega izvora evropske ali drugih tradicij (npr. tradicionalna kitajska zdravila, Ajurvedska zdravila), je pred začetkom trženja treba pridobiti dovoljenje za promet, čemur pogovorno rečemo registracija. To dovoljenje se izda samo, če se na podlagi predložene dokumentacije ugotovi kakovost, varnost in učinkovitost izdelka, pozitivno razmerje med koristjo in tveganjem pri uporabi ter če so izpolnjeni drugi pogoji, ki jih določa zakonodaja s področja zdravil⁶. Za proizvodnjo zdravil rastlinskega izvora mora biti gojenje, nabiranje in primarna obdelava zdravilnih rastlin v skladu s smernicami dobre kmetijske in nabiralne prakse (»Good Agricultural and Collection Practice«; v nadaljnjem besedilu: GACP), ki jih je pripravil Odbor za zdravila rastlinskega izvora (»Committee on Herbal Medicinal Products«; v nadaljnjem besedilu: HMPC) pri Evropski agenciji za zdravila (»European Medicines Agency«; v nadaljnjem besedilu: EMA) (v nadaljnjem besedilu: GACP po smernicah EMA). GACP po smernicah EMA za zdravilne rastline, uporabljene pri izdelavi zdravil, je zahtevana tudi v prilogi 7 »Izdelava zdravil rastlinskega izvora«⁷, ki je del pravil, ki urejajo zdravila v EU⁸ in določa, da morajo biti zdravila rastlinskega izvora izdelana v skladu s smernicami dobre proizvodne prakse (»Good Manufacturing Practice«; v nadaljnjem besedilu: GMP). Proizvajalci zdravil rastlinskega izvora morajo zagotoviti, da je gojenje, nabiranje in primarna obdelava zdravilnih rastlin v skladu z GACP po smernicah EMA, kar mora biti pri proizvodnji (tradicionalnih) zdravil rastlinskega izvora, ki mora biti v skladu z GMP, ustrezno dokumentirano in razvidno iz dokumentacije za pridobitev dovoljenja za promet s (tradicionalnim) zdravilom rastlinskega izvora.

Za prodajo zdravilnih rastlin v farmacevtske namene (v nadaljnjem besedilu: rastlinska droga⁹), npr. v lekarnah, morajo biti le-te v skladu s splošno monografijo »Rastlinske droge« in specifično monografijo za posamezno drogo v Evropski farmakopeji¹⁰ ter zakonodajo, ki ureja zdravila in lekarniško dejavnost. Preverjanje farmakopejske kakovosti rastlinskih drog izvajajo verificirani laboratoriji za preverjanje farmacevtske kakovosti rastlinskih drog v skladu z Evropsko farmakopejo in predpisi, ki urejajo zdravila in lekarniško dejavnost.

Kozmetični izdelki morajo ustrezati zahtevam, določenim z Uredbo (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o kozmetičnih izdelkih¹¹. Proizvodnja kozmetičnih izdelkov mora potekati v skladu z načeli GMP¹². Za področje kozmetičnih proizvodov je pristojno Ministrstvo za zdravje (v nadaljnjem besedilu: MZ), Urad RS za kemikalije¹³. Odgovorna oseba s sedežem v RS, ki proizvaja kozmetične izdelke oz. uvažata kozmetične izdelke oz. se s svojo firmo, blagovnim znakom ali drugim znakom razlikovanja na kozmetičnih izdelkih predstavlja kot njihov proizvajalec, mora svojo dejavnost predhodno prijaviti MZ, Uradu RS za kemikalije¹⁴.

Izdelki iz zelišč, ki se prodajajo in predstavljajo kot živila, so podvržena določbam Uredbe (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane.

Za pripravo zakonodaje na področju živil, razen prehranskih dopolnil, je v RS pristojno Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljnjem besedilu: MKGP), Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (v nadaljnjem besedilu: UVHVVR). UVHVVR izvaja nadzor nad živilskimi proizvodi iz zelišč pri pridelovalcih, predelovalcih in prodajalcih, vključno s stojnicami. Za pridelovalce, predelovalce in prodajalce izdelkov iz zelišč, ki se uvrščajo med živila, razen prehranskih dopolnil in živil za ranljive skupine, je pred opravljanjem dejavnosti obvezna registracija živilskega

⁶ <http://www.jazmp.si/zakonodaja/>

⁷ http://ec.europa.eu/health/files/eudralex/vol-4/vol4_an7_2008_09_en.pdf

⁸ Commission Directive 91/356/EEC of 13 June 1991 laying down the principles and guidelines of good manufacturing practice for medicinal products for human use

⁹ Rastlinske droge so po definiciji Evropske farmakopeje v glavnem cele, razdrobljene ali razrezane rastline, deli rastlin, alge, glive, lišaji v neobdelanem stanju, običajno so posušene, včasih tudi sveže. Pridobivamo jih največkrat iz gojenih, redkeje pa iz samoniklih rastlin, ki so točno definirane z botaničnim znanstvenim imenom po dvojnem poimenovanju (rod, vrsta, varieteta in avtor).

¹⁰ <https://www.edqm.eu/en/european-pharmacopoeia-8th-edition-1563.html>

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009R1223-20160810&qid=1471504128639&from=EN>

¹² http://www.uk.gov.si/si/delovna_podrocja/kozmeticni_proizvodi/dobra_proizvodna_praksa/

¹³ http://www.uk.gov.si/si/delovna_podrocja/kozmeticni_proizvodi/

obrata¹⁵ pri UVHVVR, razen, če ni s predpisom, ki ureja majhne količine živil in pogoje za njihovo pridelavo¹⁶ drugače določeno,

Na področju živil je za prehranska dopolnila pristojno Ministrstvo za zdravje (v nadaljnjem besedilu: MZ). Z namenom ureditve trga s prehranskimi dopolnili, je MZ izdelalo napotke glede opredelitve prehranskih dopolnil¹⁷, ki služijo kot vodilo tako pristojnim organom kot nosilec živilske dejavnosti. Pred opravljanjem katerekoli aktivnosti v povezavi s prehranskimi dopolnili mora nosilec živilske dejavnosti registrirati živilski obrat pri MZ, Zdravstvenem inšpektoratu RS¹⁸.

Na področju fitofarmaceutskih sredstev (v nadaljnjem besedilu: FFS), izdelanih na podlagi rastlinskih izvlečkov in osnovnih snovi¹⁹, je pristojno MKGP, UVHVVR²⁰. Uporaba FFS, izdelanih na podlagi rastlinskih izvlečkov in osnovnih snovi, se v skladu z zakonom, ki ureja FFS in pravilnikom, ki ureja integrirano varstvo rastlin pred škodljivimi organizmi²¹, uvršča med metode varstva rastlin z nizkim tveganjem,²² zato je njihova uporaba primerna pri ekološki kmetijski pridelavi.

Na področju biocidnih proizvodov je pristojno MZ, Urad RS za kemikalije. Dostopnost biocidnih proizvodov na trgu in njihovo uporabo ureja Uredba (EU) št. 528/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2012 o dostopnosti na trgu in uporabi biocidnih proizvodov.²³ V promet se lahko dajejo le proizvodi, ki vsebujejo ocenjene in odobrene aktivne snovi, pred tem pa jih je potrebno priglasiti ali registrirati pri Uradu RS za kemikalije. Za aktivne snovi z nizkim tveganjem, opredeljene kot aditivi za živila, feromoni in druge snovi z nizko stopnjo strupenosti, kot so šibke kisline, alkoholi in rastlinska olja, ki se uporabljajo v kozmetiki in hrani, je mogoč poenostavljen postopek v skladu s 25. členom navedene uredbe.

Tudi Evropsko združenje pridelovalcev zelišč («European Herb Growers Association»; v nadaljnjem besedilu: EUROPAM) je že leta 1998 oblikovalo neobvezne smernice za izvajanje dobre kmetijske in nabiralne prakse za zdravilne in aromatične rastline (Good Agricultural and Wild Collection Practices for Medicinal and Aromatic Plants (GACP-MAP), v nadaljnjem besedilu: GACP-MAP). Zadnja popravljena izdaja je bila pripravljena leta 2010²⁴. GACP-MAP naj bi uporabniku surovine omogočile spremljati vse faze pridelave zelišč in nabiranja zelišč ter vse postopke primarne obdelave zelišč in njihovih derivatov, ki se tržijo in uporabljajo na trgu Evropske unije. GACP-MAP se po priporočilih EUROPAM uporabljajo za pridelavo vsega rastlinskega materiala, ki se uporablja v nepredelani ali predelani obliki, za ljudi ali živali, za vse tehnologije pridelave, vključno z ekološko pridelavo. GACP-MAP so v skladu z GACP po smernicah EMA in predstavljajo zagotovilo za kakovostno surovino za pridelavo in izvajanje GMP.

EUROPAM je avgusta 2014 v strokovni reviji Journal of Applied Research on Medicinal and Aromatic Plants objavila članek v katerem predlaga certifikacijsko shemo pošiljk zelišč²⁵. Tako kot farmacevtska industrija pri proizvodnji zdravil, ki zahteva skladnost z GACP po smernicah EMA, tudi kozmetična in živilska industrija zahtevata surovino homogene kakovosti, sledljivost postopkov od semena do prodaje ter prvo oceno tveganja za surovino. Certifikacijska shema, ki jo predlaga EUROPAM, je po mnenju pripravljavcev primerno poenostavljena, da ne povzroča prekomerne administracije, hkrati pa vsebuje vse potrebne podatke o pošiljki in je usklajena s certifikacijsko shemo, ki je obvezna za zdravila (Internationally Harmonised Requirements for Batch Certification EMA/INS/MRA/387218/2011 Rev 5)²⁶.

Predelava zelišč na kmetijah (predelava primarnih kmetijskih pridelkov in dejavnosti povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki) se lahko v RS, v omejenem obsegu

¹⁵ http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/zivila/registracija_zivilskega_obrata/

¹⁶ <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11900>

¹⁷ http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javno_zdravje_2014/napotki_s_podrocja_prehranskih_dopolnil_2015.pdf

¹⁸ http://www.zi.gov.si/si/storitve/gospodarski_subjekti/registracija_zivilskih_obratov/

¹⁹ http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/fitofarmaceutska_sredstva/registracija_fitofarmaceutskih_sredstev/registracija_in_dovoljenja_za_ffs/osnovne_snovi/

²⁰ http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/fitofarmaceutska_sredstva/

²¹ <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11530>

²³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02012R0528-20140425&qid=1471504653919&from=EN>

²⁴ http://www.europam.net/documents/gacp/EUROPAM_GACP_MAP_8.0.pdf

²⁵ <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214786114000102>

²⁶ http://ec.europa.eu/health/files/eudralex/vol-4/mra_batch_certificate_05-2011.pdf

letnega dohodka, izvaja tudi kot dopolnilna dejavnost na kmetiji. Podrobnejše pogoje za opravljanje dopolnilnih dejavnosti opredeljuje zakon, ki ureja kmetijstvo²⁷ in uredba, ki ureja dopolnilne dejavnosti na kmetiji²⁸. Uredba kot dopolnilno dejavnost na kmetiji opredeljuje tudi prodajo zelišč in izdelkov iz zelišč s kmetij.

1.2. Svetovni in evropski trg z zelišči

Točne podatke o količinah in vrednostih zelišč, ki so vključena v mednarodno trgovino, je zelo težko pridobiti. Eden izmed razlogov je dejstvo, da podjetja, ki so vključena v trgovino z zelišči, nerada posredujejo podatke.

Po podatkih Združenih narodov (v nadaljnjem besedilu: ZN) sta bili v obdobju 2004 - 2008 ZDA in Hong Kong, kot posebna administrativna regija Kitajske, najpomembnejši svetovni uvoznici zelišč, tretja svetovna uvoznica zelišč je bila Nemčija. Najpomembnejša svetovna izvoznica zelišč v tem obdobju je bila Kitajska (Priloga 1: Najpomembnejše države uvoznice in izvoznice zelišč).

V letu 2014 se je v EU uvozilo 533 tisoč ton zelišč v vrednosti 1 900 mio EUR. Količinsko je uvoz v obdobju od 2010 do 2014 v povprečju naraščal s 3,9 % letno stopnjo rasti in vrednostno z 10 % letno stopnjo rasti. Neposreden uvoz iz držav v razvoju je v letu 2014 znašal 302 tisoč ton v vrednosti 1 000 mio EUR. Glavne države uvoznice zelišč v EU so Nemčija, Nizozemska, Velika Britanija, Španija in Francija. Navedene države so hkrati tudi največje uvoznice zelišč iz držav v razvoju. Glavne dobaviteljice zelišč v EU so Kitajska, Indija, Vietnam, Indonezija, Brazilija in Peru. V zadnjih letih je večina zahodnoevropskih držav povečevala uvoz zelišč iz držav v razvoju. Večina vzhodnoevropskih držav pa je v zadnjih letih zmanjševala uvoz zelišč iz držav v razvoju in povečevala nabavo teh zelišč na notranjem trgu EU, kar je posledica njihove vključitve v EU v letih 2004 in 2007.

V letu 2014 je EU izvozila 289 tisoč ton zelišč v vrednosti 1 200 mio EUR. Količinsko je uvoz v obdobju od 2010 do 2014 v povprečju naraščal s 5,4 % letno stopnjo rasti in vrednostno z 11 % letno stopnjo rasti, kar je predvsem posledica rasti cen zelišč na svetovnem trgu. 67 % izvoza je v letu 2014 predstavljala notranja trgovina na skupnem trgu EU. Glavne izvoznice zelišč so bile Nizozemska, Španija in Nemčija.²⁹

V zadnjem obdobju se v svetovni trgovini z zelišči povečuje trend, da se zelišča predelajo pred izvozom, t.j. v državi izvora. Večina ekstrakcije in drugih oblik predelave se še zmeraj izvrši v zahodno evropskih državah, z majhnim a rastočim številom pa na trg ponudnikov predelanih zelišč kot surovin vstopajo Kitajska, Indija, Mehika in Malezija. V EU postajata vedno bolj pomembni pri ekstrakciji in drugih oblikah predelave zelišč Poljska in Češka.³⁰

Trgovina z zdravilnimi in aromatičnimi rastlinami večinoma poteka po istih tržnih poteh, le malo trgovcev se ukvarja izključno z eno skupino zelišč. Glavnina uvoza v EU poteka preko majhnega števila posrednikov oz. trgovcev. V zadnjih letih se med srednje velikimi in velikimi pridelovalci iz držav v razvoju ter pridelovalci na potrošniških trgih vzpostavlja tudi neposredna prodaja.

Pridelava zelišč v EU je v letu 2013 znašala 137 tisoč ton. Povprečna letna stopnja rasti pridelave je v obdobju od 2010 do 2013 znašala 0,3 %.³¹

Končne porabnike zelišč v EU lahko razdelimo v tri ključne skupine:

- industrija (55 – 60%);
- prodaja na drobno (35 - 40%);
- gostinski sektor (10 -15%).³²

²⁷ <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4716>

²⁸ <https://www.uradni-list.si/1/content?id=122752>

²⁹ CBI Trade Statistics: Spices and Herbs, junij 2015, <https://www.cbi.eu/sites/default/files/trade-statistics-europe-spices-herbs-2015.pdf>

³⁰ https://www.researchgate.net/publication/251618126_Cultivation_of_medicinal_and_aromatic_plants_for_specialty_industrial_materials

³¹ CBI Trade Statistics: Spices and Herbs, junij 2015, <https://www.cbi.eu/sites/default/files/trade-statistics-europe-spices-herbs-2015.pdf>

³² CBI Market Survey: The Spices and Herbs market in the EU, marec 2009, http://www.greenfooddec.eu/documents/The_spices_and_herbs_market_in_the_EU.pdf

Na širšem območju Evrope se trži vsaj 2 000 vrst zelišč, od katerih 1 200 – 1 300 uspeva avtohtono v naravnih rastiščih. Od teh se jih 90% še zmeraj nabira v naravnih rastiščih (okoli 20 000 - 30 000 ton letno). Nabiranje zelišč v naravnih rastiščih je razširjeno predvsem v Albaniji, Turčiji, na Madžarskem in v Španiji.³³ EUROPAM predstavlja okoli 21 000 pridelovalcev / nabiralcev zelišč, ki zelišča pridelujejo na vsaj 100 000 ha, od tega na vsaj 4 700 ha ekološko (Priloga 2: Pridelava zelišč po državah članicah EUROPAM).³⁴

1.3. Slovenski trg z zelišči

Tabela 1: Pridelava začimb, dišavnic in zdravilnih rastlin³⁵ na njivah, v ha, t in t/ha, 2011 – 2015

	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/2011
Površina (ha)	27	50	73	45	75	2,8
Pridelek (t)	51	133	148	94	106	2,1
Pridelek na ha (t/ha)	1,8	2,7	2,0	2,1	1,4	0,8

Vir: SURS

Po podatkih SURS smo v RS v letu 2015 na 75 ha pridelali 106 t začimb, dišavnic in zdravilnih rastlin za lastno oskrbo gospodinjstev in prodajo na trgu. Podatki med leti močno nihajo, trend skupne pridelave je sicer naraščajoč, vendar skupen obseg pridelave še zmeraj izredno nizek.

Tabela 2: Pridelovalne površine z zelišči, dišavnicami in zdravilnimi rastlinami ter število kmetijskih gospodarstev (v nadaljnjem besedilu: KMG), ki pridelujejo zelišča, dišavnice in zdravilne rastline za prodajo, 2010 in 2013.

	2010	2013	Indeks 2013/2010
Pridelovalna površina (ha)	44,0	56,6	1,29
Število KMG	142	253	1,78
Pridelovalna površina / KMG	0,31	0,22	0,71

Vir: SURS, Popis tržnega vrtnarstva 2010 in 2013

SURS izvaja popise tržnega vrtnarstva vsake tri leta. Iz zadnjega popisa je razvidno, da se je v letu 2013 zelišča za prodajo pridelovala na 56,6 ha, kar predstavlja manj kot 3% površin namenjenih tržni vrtnarski pridelavi. V obdobju od 2010 do 2013 se je pridelovalna površina zelišč povečala za slabih 30%, število KMG, ki so pridelovala zelišča za prodajo, pa se je povečalo za slabih 80%.

³³ <http://www.cabdirect.org/abstracts/19980314129.html>

³⁴ http://www.europam.net/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=11

³⁵ V tabeli 1, 2 in 3 ter obrazložitvam k tabelam se za zelišča, kot jih opredeljujemo v teh Smernicah (zdravilne rastline, aromatične rastline in rastline za posebne surovine), zaradi sledljivosti podatkov, uporablja izraz, ki ga v svoji statistični metodologiji uporablja SURS, t.j. »zelišča, dišavnice in zdravilne rastline«.

Tabela 3: Pridelovalne površine z zelišči, dišavnicami in zdravilnimi rastlinami ter število KMG, ki pridelujejo zelišča, dišavnice in zdravilne rastline po statističnih regijah, 2013.

	Pridelovalna površina (ha)	Št. KMG
SLOVENIJA	56,6	253
Pomurska	18,0	21
Podravska	10,1	47
Koroška	/	15
Savinjska	7,2	33
Zasavska	z	3
Spodnjeposavska	z	5
Jugovzhodna Slovenija	3,2	17
Osrednjeslovenska	4,5	57
Gorenjska	0,6	10
Notranjsko-kraška	0,2	6
Goriška	1,2	18
Obalno-kraška	5,8	21

Vir: SURS, Popis tržnega vrtnarstva 2013

Največ pridelovalnih površin na katerih se je pridelovalo zelišča za prodajo je bilo v letu 2013 v Pomurski regiji (32%). Obdelovalo jih je le 8% vseh kmetijskih gospodarstev, ki so pridelovala zelišča za prodajo. V Podravske regiji je bilo 18% pridelovalnih površin, ki jih je obdelovalo 19% vseh kmetijskih gospodarstev, ki so pridelovala zelišča za prodajo. V Savinjski regiji je bilo 13% pridelovalnih površin, ki jih je obdelovalo 13% vseh kmetijskih gospodarstev, ki so pridelovala zelišča za prodajo. Med preostalimi regijami je bilo največ pridelovalnih površin v Obalno kraški in Osrednjeslovenski regiji.

Tabela 4: Število KMG, ki so pridelovala zelišča in površina zasajena z zelišči, 2011 do 2015.

	Število KMG						Površina (ha)					
	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/2011	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/2011
Njivska zelišča v zavarovanem prostoru	7	12	8	5	8	1,1	0,33	1,00	0,35	0,30	0,77	2,3
Njivska zelišča na prostem	67	60	80	85	88	1,3	24,46	46,42	40,64	29,94	46,99	1,9
SKUPAJ:	73*	72	88	90*	96	1,3	24,79	47,42	40,99	30,24	47,76	1,9

Vir: Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja (v nadaljnjem besedilu: AKTRP), Zbirna vloga

* en KMG ima zelišča v zavarovanem prostoru in na prostem

Po podatkih iz zbirnih vlog je trend pridelave njivskih zelišč v obdobju 2011 – 2015 pozitiven, vendar so skupne površine še zmeraj izredno nizke. Površina se je povečala za 90%, medtem, ko se je število kmetijskih gospodarstev, ki prideluje zelišča in so oddala zbirno vlogo, povečalo za 30%. Povprečna površina, ki jo je obdelovalo kmetijsko gospodarstvo v letu 2011 je bila 0,34 ha, v letu 2015 pa že 0,50 ha. Iz tega izhaja, da dejavnost doživlja določene pozitivne strukturne spremembe, ki verjetno izhajajo iz priložnosti, ki jih za pridelavo zelišč nudi povečano povpraševanje po zdravilih rastlinskega izvora, prehranskih dopolnilih in drugih izdelkih na osnovi zelišč ter priložnosti za (dodaten) vir dohodka ob nižanju kupne moči gospodinjstev oziroma povečani brezposelnosti na državni ravni.

Razlike v površini in številu kmetijskih gospodarstev med popisom tržnega vrtnarstva in podatki iz zbirnih vlog so verjetno posledica zajema tudi pridelovalcev z zelo majhnimi površinami zelišč v primeru popisa tržnega gospodarstva, ki zaradi neizpolnjevanja pogojev glede minimalne površine ne uveljavljajo ukrepov kmetijske politike in ne oddajo zbirne vloge. Razlika med površinami zelišč na njivah in površinami iz popisa tržnega vrtnarstva pa verjetno izhaja iz dejstva, da del prvih ni zajet v popisu tržnega vrtnarstva, ker zelišča vključujejo v poljedelski kolobar in/ali niso namenjena prodaji.

Tabela 5: Površina zasajena z zelišči vključena v ekološko pridelavo / nabiranje v naravi ter preusmeritev v ekološko pridelavo in pridelek ekoloških zelišč, v ha in t, 2011 – 2014.

LETO	POVRŠINA (ha)			PRIDELEK (t)
	V preusmeritvi	Ekološka pridelava/nabiranje v naravi*	Skupaj	Ekološka pridelava**
2011	2,98	7,65	10,63	1,96
2012	4,98	8,22	13,20	10,34
2013	15,73	11,83	27,56	13,42
2014	25,88	25,17	51,05	25,44
2015	19,15	41,36	60,51	34,43

Vir: MKGP

* V podatek so vključene površine na katerih se ekološko prideluje zelišča in površine na katerih se v naravi nabira zelišča na ekološki način

** V podatek so vključene količine zelišč pridelanih na ekološki način in količine zelišč nabranih na ekološki način

Po podatkih organizacij, ki izvajajo kontrolo nad ekološko pridelavo kmetijskih pridelkov ali živil in izdajajo certifikate v skladu s predpisi, ki urejajo ekološko pridelavo, je trend površin z zelišči vključenih v ekološko pridelavo in nabiranje v naravi ali v preusmeritvi v ekološko pridelavo ter trend pridelka ekoloških zelišč iz pridelave in nabiranja v naravi naraščajoč. V letu 2015 se je tako na 41,36 ha površin vključenih v ekološko pridelavo in nabiranje v naravi (55 % vseh površin zelišč na njivah) pridelalo oziroma nabralo v naravi 34,43 ton ekoloških zelišč (32 % vseh količin zelišč pridelanih na njivskih površinah). Kolikšen del površin in pridelka prihaja iz pridelave in kolikšen iz nabiranja v naravi na podlagi dostopnih podatkov ni mogoče opredeliti.

Tabela 6: Uvoz in izvoz v RS iz tretjih držav in držav članic EU, rastline ali deli rastlin (vključno semena in plodovi) vrst, ki se uporabljajo predvsem v parfumeriji, farmaciji, ali za insekticidne, fungicidne ali podobne namene, sveži ali sušeni, rezani ali celi, zdrobljeni ali v prahu (številka kombinirane nomenklature KN 1211 90 86), 2011 – 2015.

	Količina (t)						Vrednost (mio EUR)					
	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/11	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/11
UVOZ	1 156	1 088	1 115	1 549	2 246	1,9	4,1	3,5	4,6	3,8	4,9	1,2
IZVOZ	55	26	116	113	62	1,1	0,5	0,4	1,1	1,5	1,2	2,4

Vir: SURS

V RS se je v letu 2015 uvozilo ali pripeljalo iz notranjega trga EU 2 246 ton rastlin ali delov rastlin (vključno semena in plodovi) vrst, ki se uporabljajo predvsem v parfumeriji, farmaciji, ali za insekticidne, fungicidne ali podobne namene, v skupni vrednosti 4,9 mio EUR, kar je količinsko 90 % več in vrednostno 20 % več kot leta 2011. V letu 2013 je 22 % količin ali 59 % vrednosti predstavljal uvoz iz Nemčije.

Iz RS se je v letu 2015 izvozilo ali prodalo na notranji trg EU 62 ton rastlin ali delov rastlin (vključno semena in plodovi) vrst, ki se uporabljajo predvsem v parfumeriji, farmaciji, ali za insekticidne, fungicidne ali podobne namene, v skupni vrednosti dober milijon EUR, kar je količinsko 20 % in vrednostno 140 % več kot leta 2011.

Uvoz začimb, ki bi se jih lahko pridelovalo tudi v RS, vključno s sladko papriko, je znašal v obdobju od 2011 do 2015 med 800 in 1 087 ton letno, z vrednostjo med 2,2 in 2,7 mio EUR. V letu 2011 je sladka paprika količinsko predstavljala 46 % in vrednostno 43 % uvoza. V letu 2015 pa je sladka paprika predstavljala količinsko 23 % in vrednostno 31 % uvoza. Količina celotnega uvoza se je v letu 2015 glede na leto 2011 zmanjšala za 17 % in je znašala 899 ton. Vrednost celotnega uvoza pa se je v letu 2015 glede na leto 2011 povečala za 9 % in je znašala 2,7 mio EUR. Preostale začimbe, ki so se uvozile v RS so bile: seme koriandra, seme orientalske kumine, seme janeža, seme zvezdastega janeža, seme navadne kumine, brinove jagode, materina dušica, timijan, lovorjev list, druge začimbe.

Izvoz začimb je znašal v obdobju od 2011 do 2014 med 18 in 44 ton letno, z vrednostjo med 0,1 in 0,2 mio EUR. Količina celotnega izvoza se je v letu 2015 glede na leto 2011 povečala za 6 % in je znašala 19 ton. Vrednost celotnega izvoza pa se je v letu 2015 glede na leto 2011 zmanjšala za 17 % in je znašala 0,1 mio EUR. Izvoz sladke paprike je v letu 2015 količinsko predstavljal 74 % in vrednostno 62 % izvoza (Priloga 3: Uvoz in izvoz aromatičnih rastlin za začimbe v RS). Večina zelišč, ki se jih izvozi iz RS izhaja iz uvoza v RS in ne lastne pridelave (reizvoz).

Z analizo uvozno izvoznih podatkov SURS (osemmestna številka kombinirane nomenklature) ni mogoče sklepati o uvozu pripravkov rastlinskega izvora (standardizirani polproizvodi, npr. eterična olja, ekstrakti) za uporabo v farmacevtski in kozmetični industriji oziroma galenskih laboratorijih. Prav tako ni mogoče sklepati o uvozu surovine za namene prehranske industrije, razen začimb. Manjkajoči podatki pa so ključni za opredelitev možnosti razvoja naročene pridelave zelišč v RS. Podjetja in lekarne, potencialni uporabniki surovine, so podatke za namene teh Smernic posredovali v omejenem obsegu, kot poslovno skrivnost, zato v teh Smernicah niso predstavljeni.

1.4. Opredelitev dejavnosti pridelava in nabiranje zelišč

Za namene teh Smernic je potrebno opredeliti dejavnosti, v okviru katerih se lahko izvaja pridelava in nabiranje zelišč, ki predstavljajo surovino za živilsko in neživilsko dejavnost oz. industrijo.

V skladu z Uredbo o standardni klasifikaciji dejavnosti (Uradni list RS, 69/07 in 17/08) se pridelava zelišč in nabiranje zelišč v naravi uvrščata v področje A KMETIJSTVO IN LOV, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO.

Pridelava zelišč se uvršča v oddelek 01 Kmetijska proizvodnja in lov ter z njima povezane storitve. V skladu s pojasnili k standardni klasifikaciji dejavnosti (v nadaljnjem besedilu: SKD) iz leta 2008 v oddelek 01 spada tudi osnovna priprava pridelkov za primarni trg. Nabiranje zelišč se v skladu z Uredbo SKD uvršča v oddelek 02 Gozdarstvo.

Pridelava zelišč je torej kmetijska dejavnost, ki se v SKD uvršča v podrazreda:
SKD 01 270 Gojenje rastlin za izdelavo napitkov in
SKD 01.280 Gojenje začimbnih, aromatskih in zdravilnih rastlin.

Dejavnosti Gojenje rastlin za izdelavo napitkov ter Gojenje začimbnih, aromatskih in zdravilnih rastlin lahko vključujeta:

- vzgojo semena in vzgojo sadik;
- pridelavo;
- pobiranje pridelka;
- osnovna priprava pridelka za primarni trg (t.j. dodelava zelišč, ki vključuje čiščenje, luščenje, sortiranje, smukanje, rezanje, sejanje, drobljenje, mletje, mešanje, zamrzovanje in sušenje);
- prodajo lastnega pridelka.

če to opravlja isti poslovni subjekt oz. enota.

Če poslovni subjekt oz. enota goji sadike zelišč storitveno (t.j. za prodajo), spada storitev v podrazred 01.300 Razmnoževanje rastlin. Če poslovni subjekt oz. enota dodeluje pridelke storitveno (t.j. dodelava ne lastnih pridelkov), spada ta storitev v podrazred 01.630 Priprava pridelkov oz. 01.640 Obdelava semen. Če poslovni subjekt oz. enota pridelek odkupuje, ga pakira in nato prodaja, se dejavnost uvršča v področje G TRGOVINA, VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA MOTORNIH VOZIL.

Nabiranje zelišč se v skladu s SKD uvršča v podrazred SKD 02.300 Nabiranje gozdnih dobrin, razen lesa.

Nabiranje zelišč se lahko v skladu z Zakonom o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (Uradni list RS, št. 32/2014) ter Pravilnikom o osebnem dopolnilnem delu (Uradni list RS, št. 94/14) opravlja tudi kot osebno dopolnilno delo »Nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč v njihovi osnovni obliki«.

2. SWOT ANALIZA SLOVENSKEGA TRGA Z ZELIŠČI

Tabela 7: SWOT analiza slovenskega trga z zelišči.

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Naravne danosti (vodnatost, dolžina sončnega obsevanja, raznolikost klimatskih območij...), ki omogočajo pridelavo na vseh območjih Slovenije ter pridelavo visokogorskih, nižinskih, močvirskih in submediteranskih rastlin. ▪ Razmeroma dobro ohranjeno okolje in vodni viri ter zaščiteni območja kot so Natura 2000 in vodovarstvena območja, kjer je veliko neobdelanih zemljišč, ki so tudi oddaljena od potencialnih neemetijskih onesnaževalcev (mesta, industrija, promet) in intenzivnega konvencionalnega kmetijstva. ▪ Pestra biotska raznovrstnost naravnih rastišč, ki je pomembna s stališča kontroliranega nabiranja zelišč v naravi in za morebitno selekcijo novih slovenskih sort zelišč. ▪ Javni zavod IHPS in UL BF kot osrednji inštituciji, ki združujeta raziskovalno, strokovno in izobraževalno delo na področju zelišč. ▪ Vzpostavljena genska banka zdravilnih in aromatičnih rastlin pri IHPS in UL BF. ▪ Vzpostavljena strokovna naloga Ekološka rajonizacija zdravilnih zelišč pri IHPS. ▪ Vrt zdravilnih in aromatičnih rastlin pri IHPS s 40 letno tradicijo, na katerem je posajenih okoli 250 vrst zelišč kot pomemben vir razmnoževalnega materiala in materiala za morebitno selekcijo in žlahtnjenje zelišč. ▪ Tradicija nabiranja zelišč v naravi in vzpostavljen upravni sistem osebnega dopolnilnega dela v povezavi z nabiranjem zelišč v naravi. ▪ Živilsko predelovalna industrija, farmacevtska industrija in galenski laboratoriji na območju RS kot potencialni partnerji v naročeni pridelavi zelišč. ▪ Vzpostavljena naročena pridelava škrlatnega ameriškega slamnika (<i>Echinacea purpurea Moench.</i>) za namene farmacevtske industrije v RS. ▪ Validirane analitske metode za analize zelišč pri IHPS za namene certificiranja pošiljk zelišč (relativno hitra možnost pridobitve verifikacije / 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ni analize trga v smislu naročene pridelave za namene prehranske, farmacevtske in kozmetične industrije ter galenskih laboratorijev. ▪ Slabo poznavanje priložnosti, ki jih nosilec dejavnosti pridelava, nabiranje, predelava in trženje zelišč nudi PRP 2014 – 2020 oz. ukrepi prvega stebra SKP. ▪ Pridelava zelišč se za namene obdavčitve v določenih primerih ne upošteva kot osnovna kmetijska dejavnost, kar v sistem obdavčitve vnaša nepotrebne administrativne ovire in draži pridelavo. ▪ Razvoj naročene pridelave zelišč v RS je bil po osamosvojitvi prekinjen zaradi globalizacije trgovine in spremenjenih tehnologij pridobivanja določenih učinkovin. ▪ Tehnološka navodila za pridelavo zelišč ter priporočila za obvladovanje bolezni in škodljivcev niso pripravljena in širokodostopna. ▪ Ni popisa najpogostejših bolezni in škodljivcev pri pridelavi zelišč. ▪ Ni vzpostavljena prognoza bolezni in škodljivcev pri pridelavi zelišč. ▪ Nepovezanost in neorganiziranost pridelovalcev zelišč za namene organizirane pridelave in skupnega trženja. ▪ Ni organiziranega odkupa zelišč (pridelanih ali nabranih v naravi). ▪ (Pre)majhen obseg pridelave tako po številu pridelovalcev kot količini pridelave. ▪ Pomanjkanje in neustrezna tehnološka oprema: specialni stroji za pridelavo in spravilo pridelka, sušenje, predelavo, hladilnice in skladišča. ▪ Za področje pridelave zelišč ni vzpostavljena specialistična svetovalna služba. ▪ V RS ni registriranih FFS / biotičnih sredstev za zelišča. ▪ Rezultati strokovne naloge Ekološka rajonizacija zdravilnih zelišč pri IHPS niso analizirani in dostopni uporabnikom. ▪ Ni sistematične identifikacije in vrednotenja aktualnih vrst in rastišč zdravilnih in aromatičnih rastlin. ▪ Ni programov selekcije in

<p>akreditacije za analize rastlinskih drog po Evropski farmakopeji.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sušilnice, pakirnice in skladišča za hmelj se lahko uporabijo tudi kot sušilnice, pakirnice in skladišča za določena zelišča. ▪ V omejenem obsegu vzpostavljena pridelava ekološkega semena in sadik nekaterih zelišč z nasveti glede agrotehnike in sušenja pri IHPS. ▪ Zvestoba slovenskih potrošnikov slovenskim blagovnim znamkam in slovenskim proizvodom. ▪ Veliko zanimanja za pridelavo zelišč med mladimi. ▪ Vključenost pridelovalcev v ekološko pridelavo. ▪ Vzpostavljen sistem dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s predelavo zelišč in prodajo proizvodov iz zelišč. ▪ Vzpostavljeno izobraževanje za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije zeliščar / zeliščarka. 	<p>domestikacije samoniklih rastočih zdravlilnih in aromatičnih populacij, oziroma domačih sort, kot je to praksa v drugih državah.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Osebno dopolnilno delo nabiranje in prodaja zelišč v njihovi osnovni obliki lahko predstavlja nelojalno konkurenco pridelavi zelišč, nabiranju zelišč za potrebe ekološke pridelave in predelave, izvajanju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, nevarnost za gensko erozijo pri zeliščih in (zdravstveno) tveganje za končnega potrošnika. ▪ Cenovno nekonkurenčna domača pridelava, ki ne more konkurirati ceni rastlinskih drog iz EU ali tretjih držav (nižji stroški dela, velik obseg pridelave). ▪ Ni verificiranega laboratorija, ki certificira kakovost rastlinskih drog po Evropski farmakopeji. ▪ V RS ni organizirana krovna organizacija pridelovalcev zelišč, ki bi se vključevala tudi v mednarodne inštitucije s področja zelišč in sledila svetovnim priporočilom v povezavi s pridelavo, predelavo in trženjem zelišč (npr. EUROPAM).
Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Struktura slovenskih kmetij, ki daje prednost pridelkom in aktivnostim, ki na manjših površinah omogočajo večji zaslužek od običajnih kultur in reje. ▪ Vedno večje povpraševanje po ekoloških in naravnih proizvodih iz zelišč ter zdravilih rastlinskega izvora. ▪ Ekološka pridelava in diferencirana ponudba v smislu shem kakovosti. ▪ Razvoj blagovne znamke za surovino, ki bo temeljila na (ekološki pridelavi in) kakovostno visoko diferencirani ponudbi ter GACP po smernicah EMA. ▪ Vzpostavitev partnerske, naročene pridelave zelišč za potrebe živilsko predelovalne industrije, farmacevtske industrije, kozmetične industrije in galenskih laboratorijev. ▪ Okrepitev strokovnega nadzora nad izvajanjem strokovnih nalog »Ekološka rajonizacija zdravlilnih zelišč« ter »Genska banka zdravlilnih in aromatičnih rastlin«. ▪ Proučitev možnosti vzpostavitve sistema enostavnega certificiranja pošiljk zelišč, ki bo za potrebe uporabniške industrije in galenskih 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Premajhen obseg pridelave za velika naročila. ▪ Močna tehnološka zaostalost panoge. ▪ Močna strokovna zaostalost panoge, zlasti na področju selekcije domačih sort. ▪ Cenovna nekonkurenčnost pridelanih zelišč standardiziranim (pol)proizvodom iz uvoza. ▪ Draga analitika za preverjanje kakovosti v skladu z Evropsko farmakopejo, ki dodatno zmanjšuje konkurenčnost slovenske pridelave. ▪ Nepripravljenost in neangažiranost pridelovalcev zelišč za povezovanje v skupine (in organizacije) proizvajalcev. ▪ Živilsko predelovalna industrija, farmacevtska industrija in galenski laboratoriji kot potencialni partnerji v naročeni pridelavi zelišč so se v preteklosti preusmerili v uvoz standardiziranih polproizvodov in vzpostavili utečene prodajne poti. ▪ Morebiten (ekonomski) neinteres lokalne živilsko predelovalne industrije, farmacevtske industrije in galenskih laboratorijev za

<p>laboratorijev omogočal surovino nadzorovane in izenačene kakovosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vzpostavitev verificiranega laboratorija za preverjanje kakovosti zelišč v skladu z Evropsko farmakopejo. ▪ Priprava tehnoloških navodil za pridelavo posameznih zelišč, ki bodo upoštevala GACP po smernicah EMA. ▪ Priprava priporočil za obvladovanje bolezni in škodljivcev in v ta namen opredelitev prognostika za zelišča v okviru javne službe zdravstvenega varstva rastlin. ▪ Povezovanje pridelovalcev zelišč v skupine (in organizacije proizvajalcev) za namene organizirane pridelave in skupnega trženja zelišč ter organiziranega odkupa in prodaje zelišč. ▪ Možnosti dodatnega zasluga za (ekološke) kmetije v dopolnilnih dejavnostih na kmetiji povezanih s predelavo zelišč, turizmom, socialnim varstvom in prodajo. ▪ Prispevek k ohranjanju biotske raznovrstnosti. ▪ Uporaba zdravil rastlinskega izvora, ki temeljijo na zeliščih slovenskega porekla. ▪ Hortikultura terapija in hortikulturni turizem. ▪ Socialno podjetništvo in zaposlovanje ranljivih skupin prebivalstva. ▪ Kratke verige dobave. ▪ Svetovna rast povpraševanja po ekološko pridelanih surovinah za zeliščne pripravke. ▪ Ponovno organiziranje specialistične svetovalne službe za zelišča na področju pridelave in predelave zelišč (vsaj eno polno delovno mesto). ▪ Ponovna zagotovitev sredstev za zaposlitev strokovnega delavca za področje zelišč za polni delovni čas pri IHPS. ▪ Organiziranje krovne organizacije za zelišča (npr. zveza društev) v RS in vzpostavitev sodelovanja z mednarodnimi inštitucijami na področju pridelave zelišč (npr. EUROPAM). ▪ Pridelovanje semena in sadik ter razvoj semenarstva pri zeliščih. ▪ Slovenija postane center znanja na področju zelišč. ▪ Vzpostavitev tesnega sodelovanja med pristojnimi ministrstvi in deležniki v vertikalni verigi oskrbe z zelišči z 	<p>vzpostavitev partnerske, naročene pridelave.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Potencialno velik vpliv vremena na izkoristek. ▪ Pojav novih bolezni in škodljivcev. ▪ Pomankljiva izbira registriranih FFS za zelišča za uporabo v RS. ▪ Neustrezna kakovost zelišč zaradi zanašanja fitofarmaceutskih sredstev iz sosednjih površin. ▪ Ozka grla pri prenosu znanja do pridelovalcev (nepovezanost raziskovalnega, strokovnega in svetovalnega dela). ▪ Ogroženost naravnih biotopov in pridelovalnih površin zelišč zaradi onesnaževanja, gradnje infrastrukture, intenzivnega kmetovanja ter nestrokovnega in nekontroliranega nabiranja, tudi v okviru osebnega dopolnilnega dela. ▪ Prekinitev raziskovalnega, strokovnega in izobraževalnega dela na področju zelišč na IHPS zaradi finančne in kadrovske podhranjenosti področja dela. ▪ Dodatne birokratske ovire za pridelavo in primarno obdelavo zelišč, ki bi dodatno poslabšale konkurenčnost slovenske pridelave zelišč.
---	--

namenom oblikovanja ustreznih stališč za vplivanje na evropski pravni red (npr. status zadrug v dobavni verigi zelišč farmacevtske kakovosti).	
--	--

3. STRATEŠKI IN RAZVOJNI CILJI TER UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

3.1. Strateški in razvojni cilji

<p>V Strategiji zastavljeni strateški cilji razvoja slovenskega kmetijstva in proizvodnje hrane so:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno pridelavo varne, kakovostne in potrošniku dostopne hrane; ➤ povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva in živilstva; ➤ trajnostna raba proizvodnih potencialov in zagotavljanje s kmetijstvom povezanih javnih dobrin ter zagotavljanje skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja.

Navedeni cilji, z izjemo prvega, veljajo tudi v primeru pridelave zelišč kot industrijskih rastlin za namene neživilske industrije.

V RS se pridelava zelišč sicer povečuje, vendar ostaja površina po podatkih iz zbirnih vlog oz. podatkih SURS izredno nizka (75 ha zelišč zasajenih na njivah v letu 2015 po podatkih SURS, 48 ha v letu 2015 po podatkih iz zbirnih vlog) in zelo razdrobljena (0,50 ha na KMG v letu 2015 po podatkih iz zbirnih vlog). Po podatkih iz popisa tržnega gospodarstva za leto 2013, ki zajemajo tudi manjše površine za katere kmetijska gospodarstva ne uveljavljajo subvencij, je struktura pridelave še bolj neugodna (povprečna pridelovalna površina 0,22 ha/KMG). Pridelava zelišč je trenutno na manjših površinah razvita večinoma v povezavi z dopolnilno dejavnostjo predelave na kmetijah, dopolnilno dejavnostjo prodaje zelišč in izdelkov iz zelišč ter v povezavi s turizmom.

Nadaljnji razvoj ekološke pridelave zelišč na manjših površinah, predvsem v povezavi z dopolnilnimi dejavnostmi predelave in prodaje zelišč na kmetijah, turizmom ter socialnim podjetništvom (tako s stališča ekološke pridelave kot vključevanja ranljivih skupin prebivalstva) ima zelo velik potencial. Proizvodi so nišni, trg izrazito lokalni, potrošniki zahtevnejši, cena praviloma ni merilo izbire. Nadaljnje povečevanje skupnega obsega ekološke pridelave v povezavi z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji, turizmom in socialnim podjetništvom lahko pomembneje prispeva k zasledovanju trajnostne rabe proizvodnih potencialov in zagotavljanju s kmetijstvom povezanih javnih dobrin ter zagotavljanju skladnega in socialno vzdržnega podeželja (t.i. večnamenska vloga kmetijstva).

Pridelovanje zelišč za potrebe živilsko predelovalne industrije, neživilske industrije in galenskih laboratorijev se po osamosvojitvi na območju RS ni razvijalo. Glavni razlog je globalizacija trgovine z zelišči, spremenjene tehnologije, ki kot surovino zahtevajo učinkovine rastlinskega izvora v obliki polproizvodov, utečene nabavne poti in cenovna nekonkurenčnost lokalne pridelave (struktura pridelave, ki povečuje stroške pridelave, strošek delovne sile, stroški analiz kakovosti). Naročena pridelava zelišč za potrebe živilske in neživilske industrije (v nadaljnjem besedilu: naročena pridelava) izkazuje v prihodnosti velik potencial razvoja pridelave zelišč v RS. Razdrobljena struktura pridelave ob predpostavki združevanja pridelovalcev za namene organizirane pridelave in skupnega trženja ni ovira za nadaljnji razvoj. Uvajanje in razvoj naročene pridelave zelišč lahko dolgoročno prispeva k vsem štirim strateškim ciljem razvoja slovenskega kmetijstva ter proizvodnje hrane in industrijskih rastlin.

<p>V Strategiji zastavljeni strateški in razvojni cilji za panogo vrtnarstvo, kamor Strategija uvršča tudi pridelavo zelišč, so:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ povečanje obsega pridelave v vrtnarstvu; ➤ povečanje konkurenčnosti pridelave v vrtnarstvu s poudarkom na povečanju produktivnosti ter učinkovitosti in trajnostni rabi virov; ➤ povečanje tržnega deleža slovenskih vrtnarskih proizvodov.
--

S temi Smernicami se podrobneje opredeljuje strateške in razvojne cilje za pridelavo zelišč do 2021, ukrepe za doseg zastavljenih strateških in razvojnih ciljev in nosilce za pripravo oz. izvedbo ukrepa, ki temeljijo na strateških in razvojnih ciljeh opredeljenih za panogo vrtnarstvo v Strategiji.

Strateški in razvojni cilji za pridelavo zelišč do 2021 so:

- povečanje obsega tržne pridelave zelišč na vsaj 100 ha;
- povečanje konkurenčnosti tržne pridelave zelišč s poudarkom na izboljšanju strukture pridelave (povečanje površin zelišč na KMG na podlagi podatka iz zbirnih vlog in povečanje povprečnih tržnih površin na KMG iz popisa tržnega vrtnarstva), združevanju pridelovalcev za namene organizirane pridelave in skupnega trženja (vsaj 1 priznana skupina pridelovalcev), vzpostavitvi naročene pridelave (vsaj ena vertikalna partnerska veriga, poleg obstoječe verige za pridelavo ameriškega slamnika) in trajnostni rabi virov (delež površin vključenih v ekološko pridelavo zelišč in v preusmeritev vsaj 70 %);
- povečanje tržnega deleža v RS pridelanih zelišč, kar se predpostavlja ob doseganju prvega cilja in vsaj enega od kazalnikov drugega cilja.

3.2. Ukrepi za doseg ciljev

Zakonodajna ureditev področja pridelave, predelave in trženja zelišč

UKREP 1: Poenostavitev obdavčitve pridelave zelišč

⇒ **Priprava strokovnih podlag za ugotavljanje katastrskega dohodka za zelišča**

Nosilec: Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije (v nadaljnjem besedilu: KGZS), MKGP
Rok: XII 2016

⇒ **Sprememba in dopolnitev Zakona o ugotavljanju katastrskega dohodka**³⁶

⇒ **Sprememba in dopolnitev zakona o dohodnini**

Za predpise s področja katastrskega dohodka in dohodnine je pristojno Ministrstvo za finance.

Intenzivna pridelava vrtnin in zelišč (pridelava več kot ene vrtnine in zelišča na isti površini v posameznem letu), se v skladu s četrtilim odstavkom 69. člena Zakona o ugotavljanju katastrskega dohodka (Uradni list RS, št. 9/11, 47/12, 55/13 in 41/14) ne šteje kot osnovna kmetijska dejavnost in zato ne more biti obdavčena po katastrskem dohodku. Davčna osnova od te površine se ugotavlja:

- na podlagi dejanskih prihodkov in dejanskih odhodkov, ali
- na podlagi dejanskih prihodkov in normiranih odhodkov.

Če se prideluje le ena vrtnina ali zelišče na isti površini v posameznem letu, se šteje kot osnovna kmetijska dejavnost in je lahko obdavčena po katastrskem dohodku.

Davčna politika na področju pridelave zelišč mora biti spremenjena na način, da bo zagotavljala temelje za nemoteno pridelavo zelišč, večjo konkurenčnost in razvoj panoge. Pomembno je, da pri pridelavi zelišč, ki s trenutno strukturo ne more konkurirati cenam iz pridelave obsega v EU in na tretjih trgih, dodatno administrativno in finančno ne obremenjujmo pridelovalca. Zato je potrebno proučiti spremembo davčne zakonodaje v smeri, da se pridelava zelišč lahko obdavči po katastrskem dohodku kot osnovna kmetijska dejavnost, tudi v primeru t.i. intenzivne pridelave zelišč. Pri določitvi katastrskega dohodka je potrebno upoštevati visoko delovno intenzivnost, ki pomembno znižuje dohodek pri pridelavi zelišč in v osnovno kmetijsko dejavnost vključiti tudi opravila iz petega odstavka poglavja 1.4. teh Smernic, če jih opravlja pridelovalec zelišč v povezavi s pridelkom zelišč s površine za katero se ugotavlja katastrski dohodek.

³⁶ Državni zbor RS je 12. julija 2016 sprejel nov Zakon o ugotavljanju katastrskega dohodka, ki zaradi sproženega referendumskega postopka ni stopil v veljavo. V skladu s sprejetim zakonom bo tudi pridelovalcem zelišč dana možnost, da se dohodek od pridelave ugotavlja pavšalno, na podlagi katastrskega dohodka, s čimer bodo razbremenjeni obveznosti izdajanja računov z davčnim potrjevanjem, če ne bodo zavezanci za DDV.

UKREP 2: Regulacija osebnega dopolnilnega dela »Nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč v njihovi osnovni obliki«

- ⇒ S pristojnim organom (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti) se prouči nedvoumna opredelitev termina »zelišča v osnovni obliki«, za namene izvajanja osebnega dopolnilnega dela
- ⇒ Navodila za upravne enote o izvajanju zakonodaje, ki ureja gozdove, za namene izvajanja osebnega dopolnilnega dela
- ⇒ Navodila za upravne enote o izvajanju zakonodaje, ki ureja kmetijska zemljišča, za namene izvajanja osebnega dopolnilnega dela
- ⇒ S pristojnim organom (Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje) se prouči priprava ustreznih navodil za izvajalce osebnega dopolnilnega dela o izvajanju uredbe, ki ureja zavarovane prosto živeče rastlinske vrste

Nosilec: MKGP
Rok: XII 2016

Nabiranje in prodaja zelišč v njihovi osnovni obliki se lahko v skladu z Zakonom o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (Uradni list RS, št. 32/2014) ter Pravilnikom o osebno dopolnilnem delu (Uradni list RS, št. 94/14) opravlja tudi kot osebno dopolnilno delo. Osebno dopolnilno delo nabiranje in prodaja zelišč v njihovi osnovni obliki je bilo v preteklosti uvedeno za namen organiziranega odkupa zelišč s strani odkupnih centrov (npr. zadruga), ki so v preteklosti ta zelišča tržili.

Avgusta 2016 je bilo v Seznam posameznikov, ki opravljajo osebno dopolnilno delo, ki ga vodi Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, vpisanih 1 205 subjektov, ki nabirajo in prodajajo zelišča v njihovi osnovni obliki. Zaradi vedno večjega zanimanja za »zeliščarstvo«, ki je posledica na eni strani želje izboljšati ekonomski položaj posameznikov in gospodinjstev ter na drugi strani povečevanja povpraševanja po zeliščih, predvsem zaradi popularnosti zdravega prehranjevanja, se pričakuje nadaljnje povečevanje obsega opravljanja osebnega dopolnilnega dela nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč v njihovi osnovni obliki.

V skladu z zakonom, ki ureja preprečevanje dela na črno in zaposlovanje na črno, ter pravilnikom, ki ureja osebno dopolnilno delo, so pogoji za opravljanje osebnega dopolnilnega dela nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč v njihovi osnovni obliki: prigrasitev, izdana vrednotnica, največji dovoljeni prihodek in poročanje v skladu s pravilnikom, ki ureja osebno dopolnilno delo. Subjekti, ki opravljajo osebno dopolnilno delo nabiranje in prodaja zelišč v njihovi osnovni obliki, morajo pri nabiranju upoštevati tudi določbe zakona, ki ureja kmetijska zemljišča, zakona, ki ureja gozdove in uredbe, ki ureja zavarovane prosto živeče rastlinske vrste, kar se pri izdaji dovoljenja za opravljanje osebnega dopolnilnega dela ne preverja. Po navedbah predstavnikov pridelovalcev zelišč ter predstavnikov lastnikov gozdov in kmetijskih zemljišč se te določbe pri izvajanju osebnega dopolnilnega dela ne izvajajo. Ker v pravilniku, ki ureja osebno dopolnilno delo, ni opredeljeno kaj so zelišča v osnovni obliki in komu se lahko ta zelišča prodajajo, izvajalci osebnega dopolnilnega dela tako nabrana zelišča pogosto prodajajo tudi končnim kupcem v obliki pripravljenih oziroma predelanih proizvodov.

Neseznanjenost in posledično neupoštevanje zakonodaje s področja kmetijskih zemljišč, gozdarstva in zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrst pri izvajanju osebnega dopolnilnega dela ter neopredeljen termin »zelišča v osnovni obliki« lahko predstavlja:

- tveganje za degradacijo rastišč samoniklih zelišč in izgubo izvornega materiala za raziskave in žlahtnjenje za razvoj sort primernih za pridelovanje;
- nelojalno konkurenco pridelavi zelišč in nabiranju zelišč za potrebe ekološke pridelave in predelave, ki je regulirana in nadzorovana na način, da upošteva tudi navedeno zakonodajo;
- (zdravstveno) tveganje za potrošnika.

V povezavi z osebno dopolnilnim delom nabiranje in prodaja zelišč v njihovi osnovni obliki je potrebno ustrezno poučiti izvajalce osebnega dopolnilnega dela o upoštevanju lastninske pravice lastnikov gozdov in kmetijskih zemljišč, ki izhaja iz zakonodaje s področja kmetijstva in gozdarstva (PRILOGA 5: Navodila za upravne enote o izvajanju zakonodaje, ki ureja gozdove, za namene izvajanja osebnega dopolnilnega dela), o izpolnjevanju zahtev uredbe, ki ureja zavarovane prosto živeče rastlinske vrste in o pomenu izraza »zelišča v njihovi osnovni obliki«.

Organiziranje pridelovalcev za namen načrtovane pridelave in skupnega trženja zelišč

UKREP 3: Skupine proizvajalcev in organizacije proizvajalcev

- Spremembe Pravilnika o priznanju organizacij proizvajalcev v sektorju sadja in zelenjave, oljčnega olja in namiznih oljk ter hmelja (Uradni list RS, št. 89/14)
- Pravilnik o priznavanju skupin proizvajalcev
- Financiranje operativnega programa OP
- Ukrep M9 ustanovitev skupin in organizacij proizvajalcev

Nosilec: MKGP (zakonodaja), nosilci KMG (organiziranje)

Rok: 2016 (zakonodaja), 2021 (organizirana vsaj 1 SP)

Svež timijan iz KN 0910 99, žafran iz KN 0910 20, sveža bazilika, melisa, meta, origano/divji majaron, rožmarin in žajbelj iz KN 1211 90 86 se v skladu s skupno kmetijsko politiko (v nadaljnjem besedilu: SKP) uvrščajo v sektor sadja in zelenjave in za njih, tako kot za sveže sadje in zelenjavo, veljajo enaki ukrepi I. stebra SKP, t.j. sofinanciranje operativnih programov organizacij proizvajalcev (v nadaljnjem besedilu: OP).

OP v sektorju sadja in zelenjave se priznavajo na podlagi Pravilnika o priznanju organizacij proizvajalcev v sektorju sadja in zelenjave, oljčnega olja in namiznih oljk ter hmelja (Uradni list RS, št. 89/14).

Ukrepi I. stebra SKP se v sektorju sadja in zelenjave izvajajo izključno v obliki sofinanciranja operativnega sklada OP.

Operativni sklad se financira iz:

- a) finančnega prispevka članov OP in
- b) finančne pomoči EU, ki je:
 - enaka znesku dejansko plačanih finančnih prispevkov članov OP, vendar ne sme presegati 50% dejansko nastalih odhodkov (pod določenimi pogoji se lahko poveča na 60% za operativni program ali del operativnega programa),
 - najvišji letni znesek ne sme presegati 4,1% vrednosti tržne proizvodnje posamezne OP, lahko se poveča za 0,5% izključno za ukrepe za preprečevanje in obvladovanje kriz.

Za namene izvajanja ukrepa M09 Ustanovitev skupin in organizacij proizvajalcev so skupine proizvajalcev pravne osebe, ki izpolnjujejo pogoje za mikro, mala in srednja podjetja in so uradno priznane s strani MKGP, na podlagi pravilnika, ki ureja priznavanje skupin proizvajalcev. Za priznanje naj se določi dovolj nizke pogoje, ki ustrezajo majhnemu obsegu slovenske pridelave in neugodni strukturi pridelave (najmanj 5 pridelovalcev zelišč, ki zelišča pridelujejo na skupaj najmanj 5 ha zemljišč oziroma vrednost tržne proizvodnje, ki ustreza navedenemu obsegu pridelave).

Namen ukrepa M09 Ustanovitev skupin in organizacij proizvajalcev je združevanje proizvajalcev in skupno trženje proizvodov, vključno z dajanjem proizvodov na trg, s poudarkom na prilagajanju proizvodnje zahtevam trga, koncentraciji ponudbe ter povečanju konkurenčnosti.

Nepovratna finančna pomoč se dodeli skupinam ali organizacijam proizvajalcev v obliki pavšalnega zneska, ki se izplača v letnih obrokih za prvih pet let po priznanju skupine proizvajalcev ali organizacije proizvajalcev na podlagi poslovnega načrta.

Najvišja stopnja pomoči znaša 10% in se postopno znižuje, pri čemer je najvišji letni znesek podpore v skladu z EU zakonodajo navzgor omejen (predvidoma 50.000 EUR za OP in 30.000 EUR za skupine proizvajalcev³⁷):

- 10 % letne tržne proizvodnje za prvo leto podpore;
- 9 % letne tržne proizvodnje za drugo leto podpore;
- 8 % letne tržne proizvodnje za tretje leto podpore;
- 7 % letne tržne proizvodnje za četrto leto podpore;
- 6 % tržne proizvodnje za peto leto podpore.

³⁷ Predpis, ki določa ukrep je v pripravi in bo predvidoma pripravljen do konca leta 2016.

Ukrep sofinanciranje operativnega sklada OP iz I. stebra SKP in ukrep M09 Ustanovitev skupin in organizacij proizvajalcev iz II. stebra SKP sta med seboj izključujoča.

Javna služba za področje pridelave zelišč

UKREP 4: Svetovalec specialist za zelišča v okviru Javne službe kmetijskega svetovanja

⇒ **Opredelitev svetovalca za zelišča v okviru Javne službe kmetijskega svetovanja**

Nosilec: MKGP (Izbira izvajalca javne službe kmetijskega svetovanja na podlagi javnega razpisa)
Rok: 2018

Do leta 1997 je na IHPS delovala svetovalna služba za področje zelišč. Delo je do leta 1988 pokrival 1 svetovalec specialist za zelišča, v obdobju od 1988 do 1997 pa 0,5 svetovalca specialista za zelišča. Svetovanje pridelovalcem se je leta 2000 preneslo na Javno službo kmetijskega svetovanja (v nadaljnjem besedilu: JSKS), ki jo izvaja KGZS. Zaradi majhnih površin zelišč se specialistična služba za zelišča ni nikoli vzpostavila, svetovanje se izvaja preko svetovalcev specialistov za vrtnarstvo.

Učinkovit prenos znanja iz raziskovalnih in aplikativnih raziskav do končnega uporabnika ter svetovanje na področju tehnologij pridelave in trženja zelišč so ključne naloge JSKS za področje pridelave zelišč. Za doseg zastavljenih ciljev bo poleg obstoječega svetovalnega dela na področju zelišč, ki ga opravljajo svetovalci specialisti za vrtnarstvo, potrebno v okviru JSKS zagotoviti polno delovno mesto svetovalca specialista za zelišča, ki mora pri pridelavi zdravilnih rastlin za farmacevtske namene posedovati posebna znanja.

UKREP 5: Strokovna naloga »Selekcija slovenskih populacij ter introdukcija tujih sort in ekološka rajonizacija zdravilnih in aromatičnih rastlin za pridelovalna območja RS«

⇒ **Razširitev obstoječe naloge »Ekološka rajonizacija zdravilnih rastlin« in izbira izvajalca na podlagi javnega razpisa MKGP**

Nosilec: MKGP (Izbira izvajalca javne službe na podlagi javnega razpisa)
Rok: 2018

Naloga se trenutno izvaja v manjšem obsegu kot strokovna naloga »Ekološka rajonizacija zdravilnih zelišč«. Izvajalec naloge je IHPS. V letu 2016 in predvidoma 2017 se bo naloga izvajala v dosedanjem obsegu, v vrednosti 6 120 EUR.

Cilj obstoječe naloge je ponuditi slovenskim pridelovalcem vrste zelišč, ki bodo v slovenskih ekoloških razmerah zagotavljala ekonomično pridelavo. Program dela vključuje preizkušanje posameznih tržno zanimivih vrst zelišč za pridelovalna območja RS. Preskuša se pridelava zelišč v različnih pridelovalnih območjih, pri čemer se določa količina pridelka in kvaliteta pridelka (glavni kemijski parametri pridelane droge v skladu z Evropsko farmakopejo: vlaga, celokupni pepel, v kislini netopni pepel, vsebnost eteričnega olja) in spremlja odpornost na posamezne bolezni in škodljivce.

V prihodnje se z razvojem naročene pridelave predvideva razširitev strokovne naloge, tako po obsegu strokovnega dela kot financiranja v nalogo z naslovom »Selekcija slovenskih populacij ter introdukcija tujih sort in ekološka rajonizacija zdravilnih in aromatičnih rastlin za pridelovalna območja RS«. Cilj naloge naj bo ponuditi slovenskim pridelovalcem vrste zelišč in sorte ter ustrezne tehnologije za pridelavo, ki bodo v slovenskih ekoloških razmerah zagotavljale ekonomično pridelavo. Predvsem naj se preučuje možnosti pridelave na zaščiteneh območjih, kot so Natura 2000, vodovarstvena območja in hribovska območja, ki so manj primerna za pridelovanje poljščin, pa tudi možnosti za pridelavo na večjih poljedelskih površinah in možnosti razširitve poljedelskega in vrtnarskega kolobarja. V okviru ekološke rajonizacije bi bilo potrebno kreirati ustrezen model selekcije in preizkušanje uporabne vrednosti v različnih pridelovalnih razmerah, pri različnih tehnologijah v konvencionalni in ekološki pridelavi.

DOLGOROČNI CILJI

- slovenskim pridelovalcem ponuditi ustrezen izbor genskih virov (vrst, sort ali populacij) zelišč za uspešno pridelovanje v smislu stabilnega in kakovostnega pridelka;
- določiti, katere vrste zelišč in kakšen način pridelave je primeren za določeno agroekološko območje v Sloveniji;
- razširitev kolobarja v poljedelstvu in vrtnarstvu;
- optimizirati tehnologijo pridelave posameznih zelišč na večjih površinah, vključno z varstvom pred boleznimi in škodljivci;
- uvajanje strojev za pridelovanje in spravilo;
- priprava tehnoloških listov ob upoštevanju GACP po smernicah EMA;
- prenos znanja do izvajalcev javne službe kmetijskega svetovanja in neposredno do uporabnikov.

UKREP 6: Genska banka zdravilnih in aromatičnih rastlin

⇒ **Vzpostavitev strokovnega sodelovanja in prenosa znanja med upravljalcema zbirk ter izbira izvajalca na podlagi javnega razpisa MKGP**

Izvajalec: MKGP (Izbira izvajalca javne službe na podlagi javnega razpisa)

Rok: 2018

V okviru strokovne naloge Slovenska rastlinska genska banka (v nadaljnjem besedilu: SRGB), ki jo financira MKGP, se upravljata dve zbirki zdravilnih in aromatičnih rastlin, in sicer na IHPS in UL BF. Strokovna naloga se bo v letu 2016 in predvidoma 2017 izvajala v enakem obsegu kot v letu 2015.

Nalogo izvajata dva izvajalca:

- Izvajalec 1: IHPS
Višina sredstev v letu 2015: 11 250 EUR
- Izvajalec 2: UL BF
Višina sredstev v letu 2015: 10 034 EUR

Cilj naloge je prenos avtohtonih virov iz narave v *ex situ* razmere in njihovo vrednotenje po deskriptorjih, z namenom ohranjanja naravnih populacij zdravilnih in aromatičnih rastlin, njihovega morfološkega in kemotaksonomskega vrednotenja. Genski viri iz SRGB se lahko uporabljajo za raziskave, selekcijo in žlahtnjenje oziroma domestikacijo in tudi ohranjanje na kmetijah.

Zbirka zdravilnih in aromatičnih rastlin na IHPS je del Vrta zdravilnih in aromatičnih rastlin. Vrt se je v 40 letih razvil v zbirko okoli 250 različnih vrst zdravilnih in aromatičnih rastlin, ki so bile pridobljene v RS in iz tujine. V okviru strokovne naloge SRGB se zbirajo, evidentirajo in hranijo v prvi vrsti avtohtone zdravilne in aromatične rastline. Le-te se ocenjujejo in vrednotijo po mednarodnih deskriptorjih. Z nabiranjem semena in prenosom rastlin z različnih območij Slovenije v *ex situ* in *in vitro* razmere, se proučujejo in ohranjajo ogrožene ali potencialno ogrožene rastline, kar je zelo pomembno s strani ohranjanja biološke raznovrstnosti rastišč, ki se zaradi vse večjega nabiranja in degradacije ne prestopajo krčijo. Vse akcesije zdravilnih in aromatičnih rastlin so zbrane v podatkovni bazi SRGB, kjer so tudi vsi osnovni podatki o teh akcesijah. Konec leta 2015 je bilo v tej bazi 84 različnih avtohtonih akcesij zdravilnih in aromatičnih rastlin, ki jih upravlja IHPS.

Druga nacionalna zbirka zdravilnih in aromatičnih rastlin je na UL BF, kjer je bilo konec leta 2015 evidentiranih 140 ohranjenih akcesij. Na podlagi testiranja kalivosti akcesij v letu 2014 se je število precej zmanjšalo. Vzdrževanje obstoječih vzorcev vključuje preverjanje kalivosti obstoječih genskih virov (vsaj enkrat v 5 letnem obdobju) in vzdrževanje vitalnih semen v hladnih razmerah pri 4°C in 8 – 10% vlagi. Vrednotenje populacij je predvideno delno v naravnih rastiščih, večinoma pa v nasadu genske banke na laboratorijskem polju UL BF.

V Sloveniji so se razvile samonikle populacije zdravilnih in aromatičnih rastlin, ki so potencialno uporabne v prehrani, za zdravila rastlinskega izvora in kot rastlinska droga. Za razvoj so primerne zlasti v ekološkem kmetijstvu. Zaradi prekomernega nabiranja v naravi, intenzivnega kmetijstva in zaraščanja, se izgubljajo ali iztrebljajo in jim grozi genska erozija.

V primeru divjih sorodnikov kmetijskih rastlin oziroma zdravilnih in aromatičnih rastlin se za potrebe prehrane in samozdravljenja uporabljajo večinoma v naravi nabrane populacije, kar z vidika ohranjanja samoniklih genskih virov pomeni manjšanje biotske raznovrstnosti in v nekaterih primerih tudi ogrožanje teh populacij (*Gentiana lutea*, *Arnica montana*, *Rhodiola rosea* ...) v naravi. To je tudi ena od osrednjih tem Prvega FAO svetovnega poročila o biotski raznovrstnosti v kmetijstvu in prehrani, ki se na podlagi nacionalnih poročil pripravlja v letu 2016.

Tudi v Sloveniji je bolj kot pridelovanje zdravilnih in aromatičnih rastlin uveljavljeno tradicionalno nabiranje v naravi. Kljub domnevno bogati genetski bazi zdravilnih in aromatičnih rastlin nimamo selekcijskih programov teh rastlin in nimamo slovenskih sort.

Zaradi navedenega je pomembno povezovanje obeh institucij SRGB z zbirkami zdravilnih in aromatičnih rastlin ter optimizacija dejavnosti ohranjanja in trajnostne rabe teh rastlinskih genskih virov. Čim prej bi bilo potrebno sistematično identificirati aktualne vrste in populacije ter rastišča zdravilnih in aromatičnih rastlin, ki imajo potencialno vrednost za prehrano in kmetijstvo in pripraviti program njihove domestikacije. Potrebno bi bilo oblikovati seznam divjih sorodnikov kmetijskih rastlin, ki so aktualni za ohranjanje *in situ*, vključno s seznamom ustreznih lokacij ter seznam zdravilnih in aromatičnih rastlin, ki so potencialne za selekcijo in registracijo domačih sort, vključno s preizkušanjem njihove uporabne vrednosti, kot je to praksa v drugih državah. Naveden dejavnosti presegajo okvire sedanjega financiranja SRGB.

UKREP 7: Varstvo pred boleznimi in škodljivci zelišč

⇒ **Opredelitev prognostika za zelišča v okviru javne službe zdravstvenega varstva rastlin**

Nosilec: MKGP, UVHVVR

Rok: 2020

V okviru Nacionalnega akcijskega programa za doseganje trajnostne rabe fitofarmaceutskih sredstev za obdobje 2012-2022, Ukrepov na področju kmetijske pridelave – Opazovalno napovedovalna služba (NAP) se financira aktivnosti za vzpostavitev sistema napovedovanja pojava škodljivih organizmov oziroma priporočanja ukrepov varstva rastlin na področju pridelovanja vrtnin v RS. Pri pripravi Programa dela za izvajanje za leto 2016 se upošteva cilje NAP in specifična vsebinska izhodišča. Naloge trenutno izvaja 5 različnih institucij na način in z namenom, da se pokrije vsa pridelovalna območja vrtnin v RS. Ne glede na razširjenost pridelave zelišč po statističnih regijah v RS, je zaradi specifičnosti področja najbolj racionalno in učinkovito predvideti specializacijo enega dodatnega prognostika v okviru javne službe zdravstvenega varstva rastlin, ki bo celovito pokrival področje varstva zelišč pred boleznimi in škodljivci v Sloveniji in sodeloval z ostalimi prognostičnimi centri. Smiselno je razmišljati, da se to vzpostavi na IHPS, kjer že deluje javna služba zdravstvenega varstva rastlin in je hkrati tudi osrednja inštitucija, ki združuje raziskovalno strokovno in izobraževalno delo na področju zelišč.

Na področju pridelave zelišč v RS ni niti prognoze bolezni in škodljivcev, niti priporočil glede varstva pred škodljivimi organizmi. Ob uvajanju naročene pridelave zelišč je potrebno vzpostaviti tako prognostično dejavnost kot tudi priporočila za varstvo zelišč. V ta namen je potrebno pripraviti popis vrst zelišč, pripraviti seznam bolezni in škodljivcev, vzpostaviti sisteme spremljanja in razvoja škodljivih organizmov, opredeliti ustrezne ukrepe obvladovanja bolezni in škodljivcev, vključno s potrebami po FFS (tudi za ekološko pridelavo) ter druge potrebne aktivnosti za vzpostavitev celovitega zdravstvenega varstva zelišč.

Proučitev možnosti za uvedbo in uvajanje naročene pridelave zelišč

UKREP 8: Celosten projekt proučitve možnosti za uvedbo in uvajanje naročene pridelave zelišč

- ⇒ Podrobna analiza povpraševanja in ponudbe zelišč za namene naročene pridelave za živilsko industrijo, neživilsko industrijo oz. galenske laboratorije
- ⇒ Tehnološka navodila za pridelavo zelišč in priporočila za obvladovanje bolezni in škodljivcev, ki upoštevajo GACP po smernicah EMA, za zelišča za katere obstaja interes za naročeno pridelavo
- ⇒ Vzpostavitev poenostavljene nacionalne certifikacijske sheme za zelišča

Nosilec: MKGP (Ciljni raziskovalni projekti, PRP 2014 – 2020 Ukrep M16 Sodelovanje)
Rok: 2016 - 2021

Naročena pridelava zelišč za potrebe živilske in neživilske industrije (v nadaljnjem besedilu: naročena pridelava) je lahko v prihodnosti možna smer razvoja pridelave zelišč v RS, vendar le ob izkazanem interesu s strani povpraševanja in ob partnerskem sodelovanju vseh deležnikov v verigi oskrbe, kot obveznem predpogoju. Pobuda za uvajanje naročene pridelave mora biti izključno na strani deležnikov v verigi oskrbe z zelišči ter mora temeljiti na ustreznem tržnem povpraševanju in konkurenčnosti pridelave.

UKREP 9: Nakup specialnih strojev za pridelavo in spravilo pridelka, sušenje, predelavo, ureditev skladišč

- ⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrep M4 naložbe v osnovna sredstva

Nosilec: MKGP
Rok: Javni razpisi v obdobju izvajanja PRP 2014 - 2020

Ukrep 4.1 Naložbe, ki izboljšujejo splošno učinkovitost kmetijskega gospodarstva

Z vidika pridelave zelišč se lahko pridobi podpora za napravo nasadov trajnih zelišč, novogradnjo ali obnovo nepremičnine ter nakup pripadajoče opreme, nakup kmetijskih zemljišč do 10 % skupnih upravičenih izdatkov naložbe, ureditev malih namakalnih sistemov, njihovih tehnoloških posodobitev ter nakup in postavitve namakalne opreme, nakup mehanizacije ter strojne in transportne opreme itd.

Višina podpore znaša 30 % upravičenih stroškov naložbe, ki se lahko poveča do največ 50 %, če je:

- KMG na območju OMD, vključen v KOPOP ali EKO (+ 5 %);
- KMG socialno podjetje (+ 10 %);
- KMG vključeno v EIP ter kolektivne naložbe (+ 15 %) in
- Nosilec KMG mladi kmet (+ 20 %).

Najmanjša vrednost javne pomoči znaša 2.000 EUR na vlogo in največ 500.000 EUR na vlogo za kmetije in mikropodjetja oziroma do vključno 3.000.000 EUR javne pomoči za mala, srednja in velika podjetja.

Ukrep 4.2 Naložbe, ki zadevajo predelavo, trženje in/ali razvoj kmetijskih proizvodov iz Priloge I k Pogodbi

S stališča zelišč so upravičene npr. naložbe: izgradnja objektov, nakup pripadajoče opreme za sušenje in/ali predelavo, ureditev skladiščnih kapacitet, tehnološke posodobitve živilskopredelovalnih obratov in opreme, mobilni predelovalni obrati, ureditev prodajnih prostorov in nakup opreme, degustacijskih prostorov ter nakup mobilnih prodajal za namen trženja kmetijskih proizvodov.

Upravičenci so fizične ali pravne osebe, ki se ukvarjajo s predelavo ali trženjem kmetijskih proizvodov.

Višina podpore znaša 30 % priznane vrednosti naložbe, ki se lahko poveča do največ 50 % za:

- naložbe v predelavo in trženje ekološko pridelanih kmetijskih proizvodov (+ 5 %);
- naložbe v povečanje okoljske učinkovitosti (+ 5 %) in
- projekte EIP ter kolektivne naložbe (+ 15 %).

Najnižji znesek dodeljene pomoči znaša 5.000 evrov na vlogo. Upravičenec lahko v celotnem programskem obdobju 2014–2020 iz naslova tega ukrepa pridobi do vključno 1.000.000 evrov javne pomoči (kmetije in mikropodjetja) oz. do vključno 3.000.000 evrov javne pomoči (mala, srednja in velika podjetja).

Trajnostna raba virov in sheme kakovosti

UKREP 10: Ekološko kmetovanje

⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrepi M11 Ekološko kmetovanje

Nosilec: MKGP

Rok: Letno ob oddaji zbirne vloge za ukrepe kmetijske politike v obdobju izvajanja PRP 2014 – 2020

V PRP 2014 - 2020 se nadaljuje spodbujanje ekološkega kmetovanja, ki je v okviru EU uredbe za razvoj podeželja prvič opredeljeno kot povsem samostojen ukrep.

Namen ukrepa Ekološko kmetovanje je spodbujati kmetijska gospodarstva za prostovoljno usmeritev ali izvajanje ekološkega kmetovanja, kot je določeno z Uredbo 834/2007/ES.

Obveznosti trajajo od 5 do 7 let. Po preteku obveznosti je mogoče letno podaljšanje obveznosti.

Višina plačila na hektar zelišč znaša:

- Ekološko kmetijstvo (EK) ali preusmeritev v ekološko kmetijstvo (PEK), zelišča na prostem: 600 EUR/ha;
- Ekološko kmetijstvo ali preusmeritev v ekološko kmetijstvo, zelišča v zavarovanem prostoru: 600 EUR/ha;
- Ekološka pridelava semenskega materiala zelišč: 600 EUR/ha
- Pridelava semenskega materiala zelišč v preusmeritvi v ekološko kmetijstvo: 800 EUR/ha.

Ekološki kmetje bodo v okviru PRP 2014-2020 lahko na isti površini kombinirali tudi z ukrepom KOPOP, če se zahteve ne bodo prekrivale.

UKREP 11: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila

⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrepi M03 Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila

Nosilec: MKGP

Rok: Javni razpisi v obdobju izvajanja PRP 2014 – 2020

Do podpore so upravičene:

- sheme kakovosti in neobvezne navedbe kakovosti, vzpostavljene na podlagi evropske zakonodaje (Zaščitena geografska označba ZGO, Zaščitena označba porekla ZOP, Zajamčena tradicionalna posebnost ZTP, Ekološka pridelava in predelava);
- Sheme kakovosti, vzpostavljene na podlagi nacionalne zakonodaje (Višja kakovost, Izbrana kakovost, Dobrote z naših kmetij, Integrirana pridelava).

Ukrep 3.1 Novo sodelovanje kmetov v shemah kakovosti

Podpora je namenjena delnemu pokritju stalnih stroškov, ki jih imajo KMG zaradi vključitve in sodelovanja v shemah kakovosti. Znesek podpore je največ 3.000 EUR/KMG.

Ukrep 3.2 Dejavnost informiranja in promocije za proizvode, ki so zajeti v shemah kakovosti

Podpora je namenjena projektom informiranja potrošnikov in pospeševanju prodaje proizvodov, vključenih v sheme kakovosti. Upravičenci do podpore so skupine ali organizacije proizvajalcev, ki so bile priznane v skladu s predpisi za priznanje skupine oz. organizacije proizvajalcev, v katerih sodeluje vsaj en član, ki se je na novo vključil v shemo kakovosti. Najvišji znesek podpore znaša do vključno 100.000 EUR/projekt.

Večnamenska vloga kmetijstva v povezavi s pridelavo zelišč

UKREP 12: Pridelava zelišč v povezavi z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetiji, turizmom, socialnim podjetništvom in vključevanjem ranljivih skupin

⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrep M16 Sodelovanje, Ukrep M19 LEADER

Nosilec: MKGP

Rok: Javni razpisi v obdobju izvajanja PRP 2014 – 2020

Nadaljnji razvoj ekološke pridelave zelišč na manjših površinah, predvsem v povezavi z dopolnilnimi dejavnostmi predelave in prodaje zelišč na kmetijah, turizmom oziroma socialnim podjetništvom (tako s stališča ekološke pridelave kot vključevanja ranljivih skupin prebivalstva) ima zelo velik potencial. Proizvodi so nišni, trg izrazito lokalni, potrošniki zahtevnejši, cena praviloma ni glavno merilo izbire.

PRILOGA 1: NAJPOMEMBNEJŠE DRŽAVE UVOZNICE IN IZVOZNICE ZELIŠČ

Tabela 8: Dvanajst najpomembnejših svetovnih uvoznic in izvoznic zelišč, v tonah in tisoč \$, med 2004 – 2008

UVOZ			IZVOZ		
Država	Količina (t)	Vrednost (000 \$)	Država	Količina (t)	Vrednost (000 \$)
ZDA	62 038	220 630	Kitajska	204 082	348 821
Hong Kong	48 168	167 298	Indija	47 551	93 450
Nemčija	47 814	139 684	Mehika	38 262	38 081
Republika Koreja	34 732	47 563	Egipt	24 600	34 151
Japonska	27 937	118 514	Nemčija	18 076	99 349
Kitajska	27 754	34 808	Poljska	15 775	47 183
Francija	20 336	72 471	Hong Kong	15 011	81 698
Združeno kraljestvo	17 895	51 006	ZDA	13 919	95 704
Španija	15 670	44 337	Čile	11 627	27 656
Italija	13 436	59 582	Maroko	10 796	19 463
Malezija	11 348	44 058	Bolgarija	9 338	21 088
Pakistan	11 045	4 733	Albanija	7 770	17 084

Vir: COMTRADE baza podatkov, Oddelek za statistiko pri ZN

PRILOGA 2: PRIDELAVA ZELIŠČ PO DRŽAVAH ČLANICAH EUROPAM

Tabela 9: Pridelava zelišč po državah članicah EUROPAM, površina v hektarih, 2005

Država	Konvencionalna pridelava (ha)	Ekološka pridelava (ha)
Avstrija	24 300	1 094
Bolgarija	1 101*	5
Danska	9	24
Finska	1 570	/
Francija	35 500	/
Nemčija	10 350	925
Grčija	3 300	1 720
Madžarska	1 325	/
Italija	17 313	783
Nizozemska	2 914	116
Slovaška	623	70
Švedska	0	4
Švica	**	/
Združeno kraljestvo	9 600	/

Vir: EUROPAM

* 6 200 ton nabrano v naravnih rastiščih.

** Skupna pridelava 211 ton.

PRILOGA 3: UVOZ IN IZVOZ AROMATIČNIH RASTLIN ZA ZAČIMBE V RS

Aromatične rastline za začimbe, ki se lahko pridelujejo tudi v RS, se v okviru kombinirane nomenklature uvrščajo v:

- KN 0904 21 10 sladka paprika, suha nezdobljena in nezmleta
- KN 0904 22 00 sladka paprika in pimenta, zdrobljena ali zmleta
- KN 0909 21 00 seme koriandra, nezdobljeno in nezmleto
- KN 0909 22 00 seme koriandra, zdrobljeno ali zmleto
- KN 0909 31 00 seme orientalske kumine, nezdobljeno in nezmleto
- KN 0909 32 00 seme orientalske kumine, zdrobljeno ali zmleto
- KN 0909 61 00 seme janeža, zvezdastega janeža, navadne kumine ali komarčka; brinove jagode, nezdobljeno in nezmleto
- KN 0909 62 00 seme janeža, zvezdastega janeža, navadne kumine ali komarčka; brinove jagode, zdrobljeno ali zmleto
- KN 0910 99 10 Triplat (božja rutica), seme
- KN 0910 99 31 divji timijan – materina dušica (*Thymus serpyllum L.*), nezdobljen in nezmljet
- KN 0910 99 33 timijan, drug, nezdobljen in nezmljet
- KN 0910 99 39 timijan, zdrobljen ali zmlet
- KN 0910 99 50 lovorjev list
- KN 0910 99 91 druge, nezdobljene in nezmlete
- KN 0910 99 99 druge, zdrobljene ali zmlete

Tabela 10: Uvoz, tretji trg in države članice EU, začimbe, ki uspevajo tudi v RS, količina v tonah, vrednost v tisoč evrih 2011 – 2015.³⁸

	Količina (t)						Vrednost (000 EUR)					
	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/2011	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/2011
KN 0904 21 10	295	117	59	51	15	0,05	247	149	120	97	85	0,34
KN 0904 22 00	207	180	212	202	193	0,93	811	689	750	755	755	0,93
KN 0909 21 00	5	5	6	6	6	1,20	18	19	20	26	22	1,22
KN 0909 22 00												
KN 0909 31 00	0	1	0	4	4	/	1	7	5	16	14	14,00
KN 0909 32 00												
KN 0909 61 00	479	339	335	348	454	0,95	808	552	589	570	770	0,95
KN 0909 62 00												
KN 0910 99 10	/	/	/	2	1	/	/	/	/	8	5	/
KN 0910 99 31	4	5	10	8	5	1,25	21	18	36	34	29	1,38
KN 0910 99 33	38	54	32	2	3	0,08	176	239	137	13	20	0,11
KN 0910 99 39	0	2	53	44	54	/	0	4	157	148	191	191,00
KN 0910 99 50	12	7	8	8	6	0,50	84	61	67	75	70	0,83
KN 0910 99 91	20	56	82	30	34	1,70	117	191	282	149	148	1,26
KN 0910 99 99	27	32	47	103	124	4,59	185	243	313	430	584	3,16
SKUPAJ	1 087	798	844	808	899	0,83	2 468	2 172	2 475	2 321	2 693	1,09

Vir: SURS, preračuni MKGP

³⁸ Ker je podatek manjši od 500 kg, je pri nekaterih začimbah zaradi zaokroževanja na tone vrednost enaka 0.

Tabela 11: Izvoz, tretji trg in države članice EU, začimbe, ki uspevajo tudi v RS, količina v tonah, vrednost v tisoč evrih 2011 – 2015.³⁹

	Količina (t)						Vrednost (000 EUR)					
	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/2011	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/2011
KN 0904 21 10	0	0	7	2	3	/	0	0	9	5	19	/
KN 0904 22 00	8	8	7	13	11	1,38	55	54	46	63	54	0,98
KN 0909 21 00	0	1	0	0	1	/	1	7	2	3	3	3,00
KN 0909 22 00												
KN 0909 31 00	0	0	0	0	0	/	0	0	0	0	0	/
KN 0909 32 00												
KN 0909 61 00	1	0	2	4	0	/	4	4	7	10	5	1,25
KN 0909 62 00												
KN 0910 99 31	1	1	4	3	1	1,00	9	11	16	13	8	0,89
KN 0910 99 33	5	0	0	0	/	/	22	0	0	0	/	/
KN 0910 99 39	0	0	0	0	0	/	0	0	0	0	1	/
KN 0910 99 50	0	0	0	0	0	/	11	9	6	5	5	0,45
KN 0910 99 91	0	27	24	0	0	/	2	45	37	3	9	4,5
KN 0910 99 99	3	4	2	0	3	1,00	38	43	27	8	14	0,37
SKUPAJ	18	41	44	22	19	1,06	142	173	150	110	118	0,83

Vir: SURS, preračuni MKGP

³⁹ Ker je podatek manjši od 500 kg, je pri nekaterih začimbah zaradi zaokroževanja na tone vrednost enaka 0.

PRILOGA 4: SEZNAM STRATEŠKIH DOKUMENTOV IN ZAKONODAJE, KI UREJA PODROČJE PRIDELAVE, NABIRANJA IN PREDELAVE ZELIŠČ V RS

STRATEŠKI DOKUMENTI:

- Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 »Zagotovimo.si hrano za jutri« (Uradni list RS, št. 25/11)
- Strategija za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020

ZAKONODAJA, KI UREJA PODROČJE PRIDELAVE, NABIRANJA, PREDELAVE IN TRŽENJA ZELIŠČ V REPUBLIKI SLOVENIJI:

- Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14 in 32/15)
- Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14 in 24/15)
- Zakon o kmetijskih zemljiščih (Uradni list RS, št. 71/11 – uradno prečiščeno besedilo in 58/12)
- Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (Uradni list RS, št. 32/14)
- Zakon o zdravilih (Uradni list RS, št. 31/06, 45/08 in 17/14 – ZZdr-2)
- Zakon o zdravilstvu (Uradni list RS, št. 94/07 in 87/11)
- Zakon o dohodnini (Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 9/12 – odl. US, 24/12, 30/12, 40/12 – ZUJF, 75/12, 94/12, 52/13 – odl. US, 96/13, 29/14 – odl. US in 50/14)
- Zakon o davčnem postopku (Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 32/12, 94/12, 101/13 – ZdavNepr, 111/13, 25/14 – ZFU in 40/14 – ZIN – B)
- Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/2004, 110/2004, 115/2007 in 36/2009)
- Uredba o standardni klasifikaciji dejavnosti (Uradni list RS, št. 69/07 in 17/08)
- Uredba o izvajanju Uredbe (ES) Evropskega parlamenta in Sveta o prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih (Uradni list RS, št. 80/07, 38/10)
- Pravilnik o tradicionalnih zdravilih rastlinskega izvora (Uradni list RS, št. 55/06 in 17/14 – ZZdr-2)
- Pravilnik o kakovosti čaja (Uradni list RS, št. 48/03 in 87/04)
- Pravilnik o registru kmetijskih gospodarstev (Uradni list RS, št. 73/14)
- Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Uradni list RS, št. 8/2014)
- Pravilnik o osebem dopolnilnem delu (Uradni list RS, št. 94/14)
- Pravilnik o določitvi majhnih količin živil, pogojih za njihovo pridelavo ter o določitvi nekaterih odstopanj za obrate na področju živil živalskega izvora (Ur. list RS, št. 96/2014)
- Pravilnik o priznanju organizacij proizvajalcev v sektorju sadja in zelenjave, oljčnega olja in namiznih oljk ter hmelja (Uradni list RS, št. 89/14)
- Pravilnik o opredelitvi zdravilskih sistemov in zdravilskih metod ter o postopku evidentiranja, priznavanja in nadzora zdravilskih sistemov in zdravilskih metod, ki se uvajajo v zdravilsko dejavnost (Uradni list RS, št. 79/08, 115/08 in 101/11)
- Pravilnik o preizkusu iz zdravstvenih vsebin za zdravilce, ki nimajo zdravstvene izobrazbe (Uradni list RS, št. 79/08 in 101/11)
- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 852/2004 z dne 29. aprila 2004 o higieni živil
- Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane
- Uredba (ES) št. 1924/2006 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 20. decembra 2006 o prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih
- Uredba Komisije (EU) št. 432/2012 z dne 16. maja 2012 o seznamu dovoljenih zdravstvenih trditev na živilih, razen trditev, ki se nanašajo na zmanjševanje tveganja za nastanek bolezni ter na razvoj in zdravje otrok

PRILOGA 5: NAVODILA ZA UPRAVNE ENOTE O IZVAJANJU ZAKONODAJE, KI UREJA GOZDOVE, ZA NAMENE IZVAJANJA OSEBNEGA DOPOLNILNEGA DELA

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO, GOZDARSTVO
IN PREHRANO

DIREKTORAT ZA GOZDARSTVO, LOVSTVO IN RIBIŠTVO
Sektor za gozdarstvo

Valentina.Urbancic@gov.si
UE Tolmin

Številka: 007-426/2015/2

Datum: 17. 11. 2015

Zadeva: Nabiranje in prodaja gozdnih sadežev v zvezi z osebnim dopolnilnim delom

Na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) ste naslovili vprašanje »kdo lahko opravlja osebno dopolnilno delo-nabiranje gozdnih sadežev, samo lastniki gozdov ali vsi«.

V zvezi z navedenim vprašanjem vam MKGP podaja naslednja pojasnila:

5. člen (prvi odstavek, tretja alineja) Zakona o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNep, 17/14 in 24/15) določa, da mora lastnik gozda dopustiti v svojem gozdu »nelastnikom« čebelarjenje ter lov in rekreativno nabiranje plodov, zelnatih rastlin, gob in prosto živčih živali v skladu s predpisi.

Gre za zakonsko določen način izvrševanja oziroma omejitev uživanja lastninske pravice na gozdovih z namenom, da se zagotovita njihova proizvodna in socialna funkcija. Lastninska pravica pa se lahko vedno omeji tudi po volji lastnika na podlagi pravnega posla, s katerim lastnik drugim subjektom podeli upravičenja glede stvari. Navedeno pomeni, da bo moral nelastnik gozda za dejavnost oziroma rabo gozda, ki ni navedena v prejšnjem odstavku (kot je nabiranje gozdnih sadežev za prodajo), predhodno pridobiti dovoljenje lastnika gozda.

Torej gre v tem primeru za obligacijskopravno razmerje med lastnikom in nelastnikom gozda, ki lahko v gozdu nabira gozdne sadeže z namenom dajanja na trg le, če ima za to soglasje lastnika gozda.

Glede na navedeno je MKGP mnenja, da bi bilo smiselno v postopku priglasitve osebnega dopolnilnega dela nabiranja in prodaje gozdnih sadežev in zelišč preveriti, ali ima posameznik pridobljeno dovoljenje lastnika gozdov za opravljanje osebnega dopolnilnega dela v njegovem gozdu.

Prípravil:
mag. Robert Režonja, sekretar

Jošt Jakša,
generalni direktor

V vednost:
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve
in enake možnosti
- Gozdarska inšpekcija